

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

Bakalářské kombinované studium
2009–2012

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Lucie Lemonová

Pohled na písmo od počátku jeho vzniku
jako na prostředek komunikace

Praha 2012

**Vedoucí bakalářské práce:
PhDr. Vlad'ka Fischerová-Katzerová**

JAN AMOS KOMENSKÝ UNIVERSITY PRAGUE

Bachelor Combined Studies
2009-2012

BACHELOR THESIS

Lucie Lemonová

Typeface from its origin as a mean of communication

Prague 2012

**The Bachelor Thesis Work Supervisor:
PhDr. Vlad'ka Fischerová-Katzerová**

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V..... dne

Lucie Lemonová

Poděkování

Chtěla bych poděkovat PhDr. Vladěce Fischerové-Katzerové, vedoucí mé práce za cenné podněty a připomínky.

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá charakteristikou písma jako prostředku komunikace. Cílem je jednak podat v první části stručnou charakteristiku vývoje písma od nejstarších dob po dnešek ve dvou fázích – před vznikem latinky a vývoj latinky – a dále seznámit čtenáře s problematikou grafologie a písmaznalství. Zejména se pak soustřeďuje na dějiny grafologie a samotnou techniku grafologického rozboru. Na základě jednotlivých typů temperamentu, jak je popisuje psychologie, pak jsou v praktické části zkoumány jednotlivé temperamentové typy z pohledu grafologie.

Klíčové pojmy

Písmo, dějiny písma, grafologie, grafologický rozbor, temperament

Annotation

This bachelor thesis deals with characteristics of the script as an instrument of communication. The aim is to give an overview of the script development from the very beginning up to the present – firstly before the development of roman type and secondly the development of roman type – in the first part and to take the reader up with the issues of graphology and forensic handwriting examination. It further describes the history of graphology and the technique of handwriting analysis. In the practical part it examines into the temperament types from the view of graphology based on the temperament types characteristic as described in psychology.

Key words

Type, type history, graphology, graphological analysis, temperament

OBSAH

ÚVOD.....	8
TEORETICKÁ ČÁST.....	9
1.VÝVOJOVÉ FÁZE PÍSMO PŘED LATINKOU.....	9
1.1 Předstupně písma.....	9
1.2 Piktogramy a ideogramy.....	10
1.3 Mezopotamské klínové písmo.....	12
1.4 Egypské hieroglyfy.....	14
1.5 Písmo Mayů a Aztéků.....	15
1.6 Čínské písmo.....	17
1.7 Indické písmo.....	18
1.8 První hlásková písma.....	19
1.9 Hebrejské písmo.....	20
1.10 Řecké písmo.....	21
2.LATINSKÉ PÍSMO A JEHO VÝVOJ.....	24
2.1 Archaické období.....	24
2.2 Římské období.....	25
2.3 Období národních písem.....	27
2.4 Raně středověká latinka.....	28
2.5 Vrcholný středověk – gotické písmo.....	30
2.6 Novověk – novogotické a humanistické písmo.....	32
2.7 Písmo dnes.....	34
3.MOŽNOSTI HODNOCENÍ.....	36
3.1 Písmoznalectví.....	36
3.2 Grafologie.....	36
3.2.1 Grafologie u nás.....	37
3.2.2 Grafologie ve světě.....	38
3.3 Vznik a vývoj vědy o rukopisu.....	41
3.4 Písmo jako výraz.....	43
3.5 Práce grafologa.....	44
4.PRAKTICKÁ ČÁST.....	48
4.1 Typy temperamentu.....	48
4.2 Metodika grafologického rozboru.....	49
4.3 Praktické ukázky.....	50
4.3.1 Sangvinik.....	51

4.3.2 Cholerik.....	53
4.3.3 Melancholik.....	54
4.3.4 Flegmatik.....	56
5.ZÁVĚR.....	59
6.SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	61
7.SEZNAM OBRÁZKŮ.....	63
8.SEZNAM PŘÍLOH.....	64

ÚVOD

Písmo je jedním ze základních kamenů civilizace. Jeho hlavní funkcí je fixace mluveného slova. Vznik písma podstatně urychlil vývoj civilizace. Na světě se psalo a stále píše různými písmi, některá z nich jsou velmi rozšířená, jiná jen nepatrně na malém a vymezeném prostoru. Některá prošla staletým vývojem, jiná se zrodila teprve nedávno, je však zřejmé, že každé písmo a jeho konkrétní podoba odráží kulturu a historickou etapu, ve které vznikly. Vzhledem k jejich dennímu používání si už ani neuvědomujeme, jakými etapami vývoje prošly například tak banální věci jako obyčejná tužka a pero.

V této práci pohlížíme na písmo nejen jako na prostředek komunikace od počátku jeho vývoje, ale také jako na obraz osobnosti, a proto se zde zabýváme také grafologií, jednoduše řečeno psychodiagnostikou rukopisu. Písmo se masově rozšířilo a to začalo provázet nový jev – individuálnost rukopisu pisatele. Podobně jako nenajdeme dvě stejné osobnosti, tak nenajdeme ani dvě stejná písma. Jedná se totiž o odraz osobnosti člověka. Písmo vykazuje značnou souvislost s pohybem – pokud někdo zaklepe nejistě na dveře, když vchází do místnosti, tak určitě nebude mít velké písmo, které svým tlakem protlačí několik stran. Svůj význam mají již kresbičky malých dětí, ve kterých můžeme nalézat opakující se znaky, které souvisejí s jejich prožíváním. Některé dítě drží tužku uvolněně a lehce klouže po papíru, jiné je křečovitě a na tužku silně tlačí. V první třídě se učíme psát všichni podle stejné předlohy, ale postupem času jak se vyvíjí naše osobnost, tak i naše písmo se stává individuální a jedinečné jako je osobnost každého člověka. Čtyři grafologické rozbory, které představujeme v rámci praktické části, byly provedeny u čtyř typově různých osob: sangvinika, cholera, melancholika a flegmatika. Následně byly porovnány s psychologickým testem zaměřeným na temperament, a to z toho důvodu, že grafologie úzce souvisí s psychologií osobnosti, a naší snahou je právě toto spojení přiblížit.

TEORETICKÁ ČÁST

1. VÝVOJOVÉ FÁZE PÍSMO PŘED LATINKOU

1.1 Předstupně písma

Snaha o výtvarný projev, kde je sdělení vyjádřeno zkratkou či symbolem, sahá až do prehistorických dob člověka. Zde můžeme sledovat dvojí linii tematizace této problematiky. Jednou z cest je zkoumání lidových zvyků a tradic, v nichž se dodnes i u civilizovaných národů udržují staré způsoby sdělení. Druhou z cest je pak zkoumání komunikace u etnických skupin, které dosud neužívají písmo, ale kde výměna informací probíhá pomocí prostředků, které lze považovat za předstupně písma.

K okruhu těch prvních patří například vlastnické značky, které lze najít u značné části národů Evropy i Asie a které byly užívány například ke značkování dobytka formou vypalování do kůže. Jako značky byly nejčastěji užívány nejjednodušší znaky jako kříž, hvězda, vidle, kolo či srdce.¹ K rozšířeným předstupňům písma, s nimiž se můžeme setkat ještě v Anglii 18. století a ve východní Evropě dokonce ještě v 19. století, patřily vrubové hůlky – mnemotechnické pomůcky, sloužící k evidenci zapůjčených věcí. Na hůlky byly vyřezány vrubky v příslušném počtu a poté se hůlka po délce rozštípla. Věřitel i dlužník obdrželi každý jednu půlku, čímž se předešlo pozdější možné manipulaci se záznamy.² Další z forem obdobného charakteru byly tzv. zpravodajské hole, plnicí účel autorizace jejich nositele, tedy potvrzení, že je pověřen předat určitý vzkaz, a zároveň sloužily jako pomůcka, s jejíž pomocí se poslovi vzkaz snáze vybavil.

Ne zcela jasná shoda panuje v otázce inckého uzlového písma kipu. Někteří badatelé je považují za druh písma³, jiní naopak tvrdí, že se jedná o pouhou upamatovací pomůcku. Dnes se většina autorů přiklání k názoru, že se skutečně jednalo

¹ K tomu např. KÉKI (1984, s.12–13), ČAPKA – SANTLEROVÁ (1998, s.24)

² Konkrétní podobu tohoto zvyku podává KÉKI (1984, s.14): „*Ve východoevropských zemích užívali pastevci koní, hovězího dobytka, prasat i ovcí vrubovaných hůlek k zaznamenávání stavu dobytka až do konce 19. století. Do hůlky byla vypálena nejprve hospodářova vlastnická značka a pak vyryt počet kusů dobytka hnaného na pastvu.*“

³ ČAPKA – SANTLEROVÁ (1998, s.24), JEAN (1994, s.147) hovoří dokonce o kipu nalezených v peruánských hrobkách, která vážila až 4 kg.

spíše o předstupeň písma sloužící k zaznamenání číselných údajů.⁴ Systém fungoval tak, že na hlavní šňůru byly navázány vedlejší šňůrky, jejichž barva označovala předmět. Stejně tak například obyvatelé západní Afriky užívají ke sdělování zpráv řetězců mušlí zvaných *aroko* a severoameričtí indiáni Irokézové sestavovaly pásy mušlí *vampum*.⁵

1.2 Piktogramy a ideogramy

Hned v několika geografických prostorech můžeme sledovat přechod od výtvarného projevu v podobě kreseb k prvnímu obrázkovému písmu, piktogramům. Z hlediska komunikace jsou piktogramy, obrázkové znaky, v základě srozumitelné pro každého čtenáře, jelikož nemají bezprostřední vazbu na jazyk a tak můžeme srovnávat skalní značky jihoafrických kmenů s kresbami amerických indiánů či Eskymáků. Tyto zjednodušené významově jednoznačné signály poskytují praktickou orientaci všude tam, kde se předpokládá výskyt většího množství lidí různých jazyků.⁶

Mladopaleolitická kultura magdalenienů je pověstná svými jeskynnými kresbami a malbami, které však ještě nelze považovat na piktogramy. Teprve následující mezolitické kultury vytvářejí jeskynné kresby ve stylizované podobě, které zobrazují daný předmět jen za pomoci několika čar. „*Tento odklon od skutečné životní podoby vedl k vytvoření drobných prvků obrázkového písma. Mladší doba kamenná, tj. neolit, tuto tendenci ještě více prohlubovala a vyústila k symbolickému způsobu vyjadřování, jež je patrné ve vývoji obrázkového písma.*“⁷ Tak například v mezopotamské oblasti dominují mezi prehistorickými piktogramy symboly zvířat – lovecké a kultovní. Stylizované symboly ptáků a savců se později staly součástí rodových znaků zemědělských občin.⁸

⁴ KÉKI (1984, s.16). Vzhledem k rozsahu říše sloužila kipu především k vedení záznamů o rodinách za účelem daňové správy: „*Každá rodina byla vedena v tzv. kipu (číselné údaje zaznamenané pomocí uzlů na barevných provázcích) a musela odvádět dávky slunci a inkovi; ...*“ BURLAND (1975, s.201)

⁵ KÉKI (1984, s.16 – 17), ČAPKA – SANTLEROVÁ (1998, s.26), JANZIN – GÜNTNER (1997, s. 14)

⁶ Příkladem nám budiž například piktogramy užívané při konání mezinárodních událostí jako jsou olympijské hry či například orientační tabule na letištích a dopravní značky.

⁷ KÉKI (1984, s.21)

⁸ Například v okolí Lagaše užívaly rody pastevců a pěstitelů obilí symbol havrana a stejný znak se stal později i součástí klínopisného názvu města Lagaš, který znamená „Havraní město“.

Piktogramy sloužily jednak tedy jako informace pro druhé bez nutnosti osobního styku a to zejména v pravěku, kdy se takovýmto způsobem sdělovaly informace typu, kde lovit či kde je lov marný, kde se nachází členové tlupy apod. – tedy jako způsob orientace a komunikace tam, kde se předpokládá výskyt většího množství lidí různých jazyků, jak jsme zmínili výše. Druhou funkcí piktogramu pak bylo označení majetku či vlastníka v zemědělských občinách, kde tak byla nadprodukce zabezpečena proti zcizení uchovávána a evidována. Například na prvních hliněných tabulkách ze sumerského Uruku najdeme seznamy pytlů s obilím a hlav dobytka nebo třeba orazítované zásobnice a nástroje. První psané tabulky jsou zpravidla zemědělské účty.⁹ Tyto tabulky z Uruku, Džemet Nasru a Uru jsou nevelké, dosahují maximálně 12 cm délky, a k jejich výrobě byla použita místní hlína s naplaveninami písku.¹⁰

Čtení piktogramů je v zásadě velmi jednoduché, jelikož například ryba znamená rybu a voda znamená vodu – znaky obrázkového písma zobrazují konkrétní a hmatatelné předměty. Nicméně postupně se objevuje v komunikaci také potřeba vyjádřit i jiné souvislosti než jen primární význam daného znaku. Tak vznikají tzv. ideogramy, neboli pojmové písmo, vyjadřující i myšlenky, ideje. Stále však ještě jak piktogramy tak ideogramy nejsou úzce vázány na jeden určitý jazyk a na jeho zvukovou podobu. Tak například zobrazení nohou může znamenat nejen samotné končetiny, ale i „chůze“¹¹, ženský stydký trojúhelník spojený se znakem pro hory může znamenat „cizí žena“¹² atd. K přečtení tohoto písma tedy stačí „umět luštit rébusy“ aniž bychom museli znát řeč, které je písmo záznamem.

Kromě mezopotamských památek je příkladem takového využití piktogramů například písmo severoamerických Indiánů, jako třeba takzvané *Zimní kroniky* kmene Dakotů či dřevěné destičky *kohau rongu-rongo* z Velikonočního ostrova.

⁹ Což souvisí s charakterem mezopotamského hospodářství. „*V redistribučních systémech, které fungovaly v mezopotamských palácích a chrámech* [tedy v systému chrámového či palácového hospodářství – pozn.aut.], zaznamenávali úředníci přicházející daně, poplatky a výnosy královských nebo kněžských statků a dílen a zároveň zapisovali rozdělování surovin a přidělu řemeslníkům a pracovníkům.

Kde se nepoužívá písma, nastupují efektivní operační metody účetnictví. Jejich existence a používání jsou dobře známy mimo náš civilizační okruh a máme důkazy, že operační pomůcky (jako známky a žetony) se používaly dokonce i v Mezopotámii.“ OPPENHEIM (2001, s.176–177)

¹⁰ JEAN (1994, s.12–13)

¹¹ KÉKI (1984, s.21)

¹² JEAN (1994, s.14)

1.3 Mezopotamské klínové písmo

Jak jsme zmínili výše, písmo piktoGRAFICKÉ a IDEOGRAFICKÉ bylo obyvatelům oblasti Mezopotámie – Sumerům – známo již na přelomu 4. a 3. tisíciletí př. n. l. Během dalšího vývoje dochází k fonetizaci, neboli vytvoření zvláštních znaků pro celá slova, části slov, slabiky a hlásky (tento poslední stupeň vývoje již samotné mezopotamské klínové písmo neprodělalo). Přes zobrazování konkrétních předmětů za pomoci piktoGRAMŮ a asociovaných pojmů za pomoci ideogramů dospívají Sumerové k čím dál větší vázanosti na pouhou zvukovou podobu jednotlivých slov. Typickým příkladem, který sahá do mezopotamského dávnověku, je znak pro život. PiktoGRAM pro šíp *ti* se začíná užívat i pro foneticky blízké slovo označující „život“, rovněž *ti*.¹³ Tato transformace byla umožněna také tím, že v sumerštině se hojně vyskytovaly jednoslabičné slovní kořeny.¹⁴ Ke znakům se začaly postupně přidávat také determinativy, které udávají význam znaku, před nímž stojí – tedy například označují-li soubor znaků muže či ženu, či označují-li předmět nebo zvuk. Nicméně badatelé se shodují na tom, že písaři zcela neopustili předchozí užití znaků coby logogramů (slovní znaky) a kombinovali je s fonogramy (spojení známých slovních znaků jako znaků slabičných), což vedlo k řadě komplikací, k nimž se posléze přidala ještě skutečnost, že *„Celý systém byl posléze přenesen ze sumerštiny na akkadštinu. Fonogramy byly jednoduše převzaty, i když jejich soubor zdaleka neodpovídal fonetickým požadavkům prvních arkadských dialektů, které je používaly.“*¹⁵

Nejen v Mezopotámii, ale i v dalších civilizacích starověkého Předního východu můžeme rozlišit v zásadě trojí využití písma v komunikaci. Jednak je to záznam údajů pro budoucí užití, dále pak komunikace na synchronní úrovni a konečně ceremoniální použití. K prvnímu okruhu pouze dodejme, že sem řadíme jak administrativní účely a kodifikaci zákonů, tak i formulování posvátné tradice a zápis análů.¹⁶ Písmo se rovněž v hojné míře užívalo ke komunikaci na synchronní úrovni – dopisy, veřejná oznámení či

¹³ JEAN (1994, s.16)

¹⁴ KÉKI (1984, s.27)

¹⁵ OPPENHEIM (2001, s.182)

¹⁶ OPPENHEIM (2001, s.176). Vzpomeňme na proslulé mezopotamské paleografické památky, které patří do této skupiny: například Epos o Gilgamešovi či Chammurapiho zákony.

královské výnosy.¹⁷ Konečně k ceremoniálu užití sloužilo písmo v podobě textů, kterými komunikoval pisatel (či častěji objednatel – zejména panovník) s božstvem.¹⁸

Materiálem, na nějž se záznamy psaly, byla hlína, na níž je zdejší oblast bohatá, naproti tomu zde nenajdeme ve větším množství ani dřevo, ani kámen či kov, takže hlína byla nejdostupnějším materiálem. Samotné tabulky měly většinou o rozměrech 6 až 8 × 10 až 14 cm. Do vlhké hlíny se vtlačovaly znaky seseknutým rákosovým písátkem, které vytvářelo charakteristické znaky klínovitého tvaru. Znaky byly zpočátku psány ve svislých sloupcích v řazení zprava doleva, odshora dolů. S postupem doby došlo k pootočení znaků o 90° směrem doleva¹⁹ a zároveň tak byla změněna i orientace písma – řádky se psaly vodorovně zleva doprava. Hliněné tabulky se pak sušily na slunci či přímo vypalovaly. V případě textu na více tabulkách byla každá z nich očíslována kustodem²⁰.

S postupem doby ovládli Mezopotámii Akkadové a již kolem roku 2 000 př. n. l. se v celé oblasti mluvilo jen akkadsky, resp. babylonsky a asyrsky²¹ a pro záznam jazyka se užíval klínopis, který zaznamenával jak akkadštinu tak i starou sumerštinu²². Pozoruhodná je skutečnost, že se klínové písmo dokázalo přizpůsobit i jiným jazykům než byla sumerština a akkadština – ve zjednodušené formě je používali i Elamité, Peršané či Chetité.²³

¹⁷ Jak si všímá OPPENHEIM (2001, s.179): „*Jedno specifické použití tohoto typu komunikace se v Mezopotámii zcela zjevně nevyskytuje. Jsou to pohřební nápisy, které jsou pro ostatní civilizace kolem Středozemního moře tak důležité.*“

¹⁸ Nejstarší z fragmentů určených pro ceremoniální užití můžeme datovat do doby kolem roku 2 600 př. n. l. BOTTÉRO (2005, s.38)

¹⁹ O příčinách této změny nepadají mezi badateli jasná shoda. KÉKI (1984, s.29)

²⁰ Poslední řádek tabulky předchodí byl totožný s prvním řádkem tabulky následující.

²¹ Asyrština a babylonština byly jazyky příbuzné patřící do semitské skupiny, nikoli však stejné (asi jako čeština a slovenština). Označení akkadština a akkadské písmo užívali přímo Asyřané a Babylónané pro označení svého jazyka a písma podle města Akkadu. Jednalo se o jazyky flexivní, tedy takové, jejichž podstatná jména při skloňování a slovesa při časování přijímala koncovky. Oba jazyky obsahovaly asi 10 000 výrazů, čili se jednalo o jazyky s poměrně bohatou slovní zásobou.

²² Ta se užívala jako posvátný jazyk (obdoba chrámové latiny v evropském středověku).

JEAN (1994, s. 17)

²³ Pro naši znalost těchto písem má značný význam především klínopisná knihovna nalezená v egyptské Tell el-Amarně, kde bylo doslova shromážděno kulturní dědictví Mezopotámie a východního Středomoří. Našly se zde opisy literárních skladeb, náboženské texty i diplomatická korespondence. Texty jsou psány v dialektu známém jako západní akkadština, což je verze užívaná v Mezopotámii, která byla *lingua franca*, tedy diplomatickým jazykem, Blízkého Východu. K tomu ALDRED (1968, s.201)

1.4 Egypťské hieroglyfy

Egypťané byli dalším národem, který dospěl k vynálezu písma. Stalo se tak již ve 4. tisíciletí př. n. l., nicméně tyto písemné záznamy byly neneseny na organickém materiálu (dřevo, listy a kůra) a tudíž podlely zkáze.²⁴ Nejstarší kamenné nápisy tak pochází z dob těsně před sjednocením země kolem roku 3 150 př. n. l. Stejně jako v Mezopotámii i v Egyptě se jednalo původně o obrázkové písmo, kde piktogram představoval konkrétní hmatatelnou věc. K těmto nejstarším dokladům užití písma patří opět záznamy, související s organizovaným hospodářstvím země. Již v těchto nejstarších dobách se však setkáváme také s analistickými záznamy v podobě tzv. palet.

Egypťské písmo tak tvoří spojení fonogramů, ideogramů a determinativů, stejně jako tomu bylo v klínovém písmu. Ve starověké egyptštině, stejně jako v semitských jazycích, vytvářely význam slova převážně souhlásky. „... *samohlásky vyjadřují jen nuance základního významu, daného souhláskami, takže písmem stačilo pouze zachytit souhláskovou kostru slov.*“²⁵ Egypťané užívali princip rébusu – pro každou souhlásku či jejich kombinaci bylo vybráno slovo, které souhlásku či skupinu souhlásek obsahuje a které lze snadno zpodobnit. Některé znaky si však dále udržovaly funkci ideogramů, což bylo označováno krátkou svislou čárkou. S ohledem na „vypuštění“ samohlásek bylo užíváno ještě determinativů, aby čtenář pochopil významovou nuanci. Egypťské hieroglyfické písmo bylo tvořeno asi 750 znaky včetně 24 tzv. „abecedních znaků“, fonogramů označujících vždy jen jednu souhlásku.²⁶ Znaky se psaly odshora dolů do úzkých sloupců, které byly kladeny vedle sebe zprava doleva. Kolem roku 2 000 př. n. l. však dochází ke změně a hieroglyfy se píší vodorovně v řádcích zprava doleva či formou zvanou bustrofedon²⁷.

Hieroglyfické písmo bylo užíváno především na chrámech a jiných stavbách, kdežto v běžném životě se psalo spíše písmem hieratickým. V zásadě zachovávalo stejné znaky jako posvátné hieroglyfy, avšak k jeho záznamu se užívalo zjednodušených znaků, které

²⁴ VACHALA (2001, s.164)

²⁵ ŽÁBA (1968, s.16)

²⁶ VACHALA (2001, s.166). Ze 750 znaků bylo 24 „abecedních“ a kolem 150 byly fonogramy představující skupinu souhlásek. Zbytek počtu tvořily ideogramy.

²⁷ Tedy tak, že na jedné řádce je text zleva doprava a na druhé pokračuje zprava doleva. K tomu např. WALLIS BUDGE (1983, s.10–11)

byly přizpůsobeny rychlému psaní štětcem na papyrus²⁸. Dalším zjednodušením hieratického písma se kolem roku 750 př. n. l. vyvinulo kurzívní písmo démotické. V situaci, kdy existovala všechna tři písma, se hieroglyfů užívalo pro monumentální nápisy, hieratické písmo pro psaní literárních, náboženských a hospodářských textů a démotické pak pro běžnou komunikaci.²⁹

Písmo jako prostředek komunikace se rozvíjí v Egyptě (s ohledem na obsah sdělení) ve třech oblastech: ve správě, chrámovém kultu a v literatuře. „*Psaní červenou a černou barvou, kolmé a vodorovné řádky, rozdělené sloupce, nadpisy, tabulky a mnoho jiného se rozvíjí v byrokracii a v chrámě a odtud je přejímají jiné oblasti písemné kultury – například rozsáhlá oblast ‚zádušní literatury‘. ‚Krásná‘ literatura tu nemá místo.*“³⁰ Ta je předmětem pamětní tradice. Tato situace se mění s nástupem Střední říše, kdy je třeba jednak obnovit kněžstvo a administrativu, ale navíc se objevuje také praxi reflektující literatura jako jsou dialogy, naučení či vyprávění.

1.5 Písmo Mayů a Aztéků

Počátky vývoje písma na území dnešního Mexika, jehož vrcholnou podobu představuje písmo Mayů a Aztéků, jsou spojeny s Mixtéky. Ti užívali obrázkové písmo, které se postupem času měnilo v ideografické.³¹ Mayské písmo, jehož nejstarší záznamy pocházejí z přelomu našeho letopočtu, a je tedy nepoměrně mladší než písma mezopotamská a egyptská, rovněž rovněž navazuje na písmo mixtécké ideografické, obsahuje však i některé fonetické znaky.³² Jednotlivé znaky jsou silně stylizované a převažuje v nich čistě kresebné úsilí. Jednotlivé glyfy jsou vždy komponovány do malého čtverce a vyskytují se trojí podobě – ve variantě tzv. normální; ve variantě hlavové je znak zobrazen hlavou božstva, člověka, mytologického tvora či zvířete; někdy má glyf také podobu celé postavy. Ze všech znaků, které Mayové využívali, jsou

²⁸ Papyrus byl nejčastějším médiem hieratického záznamu, ale užívaly se i úlomky vápence či dřevěné destičky pokryté štukem. Hieroglyfy se zpravidla tesaly do kamene, na papyru se s hieroglyfy setkáme jen v případě *Knihy mrtvých*. KÉKI (1984, s.40)

²⁹ VACHALA (2001, s.167)

³⁰ ASSMAN (1998, s.33)

³¹ KÉKI (1984, s.54)

³² MORLEY (1977, s.131)

dnes zcela prozkoumány jen ty, které se týkají chronologie – těch je asi jedna třetina. Je tomu tak především díky tomu, že během španělské conquisty bylo na Yucatánu mayské písmo ještě užíváno a biskup Diego de Landa podal ve své zprávě, která se nám dochovala, stručný výklad právě mayské chronologie včetně fonetické transkripce mayských znaků.³³

Do dnešních dob se však zachovaly jen tři mayské písemné památky. Jedná se o tzv. kodexy, které byly vyráběny zpracováním fíkovníku, jehož lýko bylo rozdrveno, spojeno přírodní gumou a následně natřeno vápnem. Z tohoto materiálu se poté tvořily dlouhé pruhy, které se skládaly jako leporela. Tyto „knihy“ obsahují v podstatě jen pojednání o astronomii, astrologii a náboženských rituálech. Z hlediska komunikačního tedy nelze vzhledem k dochovanému počtu nekodikologických památek (jako jsou například stély a další), z nichž většina má charakter chronologických záznamů, usuzovat na využití písma k běžné komunikaci. Je sice pravda, že *„Španělští i indiánští autoři ze 16. století se shodují v tom, že Mayové skutečně zaznamenávali průběh dějin v hieroglyfických rukopisech...“*³⁴, avšak žádný takový text se nám nedochoval do dnešní doby.

Aztékové vyráběli papír z listů agáve, které máčeli ve vodě, následně je vydrhli a nakladli napříč přes sebe. Poté je slepili, vyklepali a jejich povrch ošetřili škrobem. Stejně jako Mayové tak vytvářeli kodexy, mnohdy i delší než 10 metrů, které se skládaly jako leporelo. Aztécké písmo obsahovalo jak ideogramy tak fonogramy. Nemělo sice ještě abecedu, ale několik znaků v kombinaci navzájem mohlo vyjadřovat pojem v termínech jeho fonetické hodnoty, tedy například jméno města Pantepec napsali tak, že zobrazili vlajku (*pantli*) na kopci (*tepec*).³⁵ Roli také hrálo užití barev, postavení jednotlivých znaků a smluvené znaky, například tělo svázané do skrčené polohy znamenalo smrt.³⁶

V rámci komunikace užívali Aztékové písmo k trojímu účelu. Jednak jím zaznamenávali letopisy ze starých dob a dobové příběhy či dokonce i deníkové záznamy. Písmo bylo rovněž využíváno k tvorbě posvátných kalendářů, kde

³³ MORLEY (1977, s.132)

³⁴ MORLEY (1977, s.147)

³⁵ VAILLANT (1974, s.146)

³⁶ VAILLANT (1974, s.147)

se zaznamenávalo pořadí let a události, které byly s těmito roky spojeny. Konečně písmo sloužilo i k hospodářským záznamům, vedly se daňové záznamy, mapovaly se rodokmeny a data o držbě půdy a další.³⁷

1.6 Čínské písmo

Velkou rodinou písem jsou asijská znaková písma. Čínské písmo mělo na počátcích své existence obrázkový charakter, piktogramy zobrazovaly hmatatelné věci a jevy okolního světa ve stylizované podobě. Postupně však přibývaly k těmto znakům další, které již neměly tak těsnou vazbu na zobrazovaný předmět a postupně ztrácely svůj obrázkový charakter. Nejstarším obdobím čínských dějin, pro něž máme písemné záznamy, je říše Šang-Jin, která vznikla v 18. století př. n. l. Těmito nejstaršími záznamy jsou věšební destičky. „*Věštěním se zabývali i čínští kněží. Bez rady věštců nepodnikli panovníci a vysocí státní hodnostáři žádný důležitý krok. Jejich dotazy kněží vyryli na volské či jelení kosti i na želví krunýře. Totéž učinili s odpověďmi, které přinesla věštba.*“³⁸ Z těchto pramenů se dozvídáme mnohé o fungování společnosti a o státní struktuře v době dynastie Šang-Jin.

Číňané kromě těchto zvířecích kostí užívali již v nejstarších dobách jako nosiče psané informace také bambusové destičky, později se stává hlavním materiálem pro psané záznamy papír, o němž první zmínka pochází z roku 105 př. n. l.³⁹ Dnešní čínské písmo, které obsahuje na 60 000 znaků, je tvořeno znaky, které se ve valné většině skládají ze dvou samostatných složek: jedna vyjadřuje výslovnost a druhá přibližný význam. Každý ze znaků musí být vepsán do dokonalého čtverce. Čínské písmo, určené pro všední účely, se čte zleva doprava, čínština vzdělavců a poezie se čte shora dolů a zprava doleva.

³⁷ VAILLANT (1974, s.148)

³⁸ KÉKI (1984, s.58)

³⁹ „*Jistý Cchaj Lun popisuje výrobu papíru takto: „Hadry se nechávají vyhnít ve vodě a pak se rozmělní v hmoždíři. Takto získaný prášek se smísí v plochých mísách s vodou a utvoří se kaše. Kaše se pak sítkou nabírá, lisuje, vysuší a do hladka vymandluje. Pak se takto získaná vrstva potáhne škrobem, aby pozbyla savosti.*““ KÉKI (1984, s.61)

Z hlediska komunikace je výhodou tohoto písma skutečnost, že je srozumitelné pro všechny obyvatele tohoto miliardového státu, kteří hovoří různými dialekty. Tato ustanovená a částečně konzervovaná forma písma⁴⁰ umožňuje tak číst tytéž texty obyvatelům od pobřeží Žlutého moře i těm, kteří žijí například u barmských hranic v provincii Jün-nan.

1.7 Indické písmo

K jedněm z nejstarších civilizací patří prehistorická kultura protoindická, jejímiž nejznámějšími sídlišti jsou města Mohendžodaro a Harappa. Zde byla na rozsáhlém území severního indického subkontinentu nalezena četná pečetidla a jejich otisky, zpravidla čtvercového či obdélníkového tvaru, zhotovená z mastku. Jsou na nich zobrazena zvířata, méně častěji pak rostliny a postavy, a jsou doprovázena textem. Písmo pocházející z doby 2 500 let př. n. l., které je označováno jako protoindické, nemá vztah k žádnému známému grafickému systému a neznáme ani jazyk, k němuž by přináleželo. Celkem sestává z cca. 450 znaků psaných zprava doleva či bustrofedonem.⁴¹

Po sjednocení Indie pod vládou panovníka Ašóky (273–232 př. n. l.) se setkáváme s užitím písma *khárósthí* a písma *bráhmí* pro zápis *prákrťů*, středoidických dialektů spisovného sanskrtu blízkých hovorové mluvě. Písmo *khárósthí* vzniklo z aramejského písma úpravou, která vyhovovala indickému jazykovému prostředí. „Podobnost mezi aramejským písmem a khárosthí je značná: mají společné dvě třetiny z 18 aramejských souhláskových znaků, přičemž je patrná shoda jak ve vnější podobě, tak i pokud jde o zvukovou hodnotu hlásek.“⁴² Toto písmo je ve 3. století n. l. nahrazeno dalšími písmennými systémy.

⁴⁰ „Čínské písmo (...) vzniklo někdy ve 2. tisíciletí před Kr., bylo kodifikováno kolem roku 1 500 před naším letopočtem a v období mezi rokem 200 před Kr. a 200 po Kr. z něho byl vytvořen celistvý systém. Z velké části bylo stejné jako písmo, které Číňanům slouží dodnes.“ JEAN (1994, s.45)

⁴¹ ČAPKA – SANTLEROVÁ (1998, s.42)

⁴² KÉKI (1984, s.75). K aramejskému písmu viz. níže.

Druhé z písem, jež bylo užíváno k zápisu sanskrtu bylo *bráhmí*. Jedná se o velmi propracovaný systém⁴³ slabičného písma, které vzniklo již kolem 5. století př. n. l. a teprve později bylo uzpůsobeno pro zápis sanskrtu. Písemný systém je vybudován na fonémickém principu⁴⁴ a obsahuje 32 znaků pro souhlásky (každý souhláskový znak obsahuje vždy ještě tzv. inherenci „a“) a pět znaků pro samohlásky. Na severu Indie se z *bráhmí* vyvinulo ve 4.–6. století guptovské písmo, pro které je typické zakončení znaků v horní části jakousi patkou, tato čára (*mátra*) je typická i pro většinu dnes tištěných textů v sanskrtu.

1.8 První hlásková písma

Jelikož národy, užívající piktografické a ideografické písmo se – až na některé výjimky – potýkaly s obtížemi spočívajícími v pojmenování například nových panovnických rodů či geografických názvů, tvořily pro tyto nové pojmy buď zvláštní znaky nebo užívaly akrofónie⁴⁵. Od toho byl již jen malý krok k písmu hláskovému, kde každý znak představoval jednu hlásku. Tím nejpodstatnějším rysem a podstatnou komunikační změnou je skutečnost, že takováto písma zaznamenávají pouze zvukovou podobu slova nebo hlásek bez ohledu na vyjadřovaný obsah.

K nejstarším hláskovým písmům patří protosinajské písmo a ugaritské písmo. V obou případech došlo k převzetí fonogramů a ideogramů rozvinutého písma pro označení jednotlivých hlásek. V prvním případě se jednalo o egyptské hieroglyfy, ve druhém případě o klínopis. Zatímco 26 znaků protosinajského písma bylo ještě založeno na principu akrofónie⁴⁶, ugaritské písmo bylo složeno ze třiceti klínopisných znaků.

⁴³ „Jedni tvrdí, že písmo pochází z údolí Indu ... Druzí se zase pokoušejí dokázat u *bráhmí* řecký původ a početná skupina vědců se přiklání k názoru, že toto písmo vychází z některého starosemitského grafického systému. Tato skupina je vnitřně dále diferencovaná na zastánce fénického původu *bráhmí*, stoupence jihosemitského původu a ty, kdo je odvozují od písem severosemitských.“ KÉKI (1984, s.77) Nadto musel být tento systém dostatečně široce znám. WHEELER (1973, s.106)

⁴⁴ Foném je hláska, která má v daném jazyce významotvornou úlohu.

⁴⁵ Akrofónie je psaní slov pomocí počátečních hlásek či slabik představovaných znaky.

⁴⁶ ČAPKA – SANTLEROVÁ (1998, s.47)

Dalším národem, který užíval hláskového písma, byli Fénici. Původně užívali egyptské hieratické písmo, teprve na přelomu 14. a 13. století př. n. l. vytvořili na základě protosinajského a ugaritského písma svou vlastní abecedu sestávající ze znaků pro souhlásky. „*Toto písmo názorně dokazuje, jak se uplatňoval nám už známý princip akrofónie: např. dům se fénicky řekne ‚béth‘, ale starým znakem pro dům se označuje pouze první souhláska tohoto slova, tedy ‚b‘; ... Znamená to, že k označení počáteční souhlásky slova se užívalo celého znaku pro pojem, který slovo znamenalo.*“⁴⁷ Stejně jako v jiných semitských písmech, i zde byly zaznamenávány jen souhlásky. Fénické hláskové písmo pak převzali Aramejci v 9. století př. n. l.⁴⁸

Aramejci obývali rozsáhlé prostory od Mezopotámie až po Středozemní moře a díky tomu si Peršané, jejichž říše se rozkládala na zhruba stejném území, vybrali aramejštinu jako jazyk, jímž komunikovali při stycích se semitskými národy. Tuto zprostředkující funkci si aramejšтина uchovala i po zániku perské říše a zůstala úředním a obchodním jazykem až do doby, kdy ji nahradila arabština. Aramejské písmo, ač vycházelo z fénického, brzy si získalo vlastní tvářnost a od původního vzoru se odchylovalo především svou kurzívní podobou. Toto písmo později převzali jak Hebrejci, tak i Arabové a Peršané.⁴⁹

1.9 Hebrejské písmo

O původním písmu Hebrejů toho není příliš známo. Víme, že na území Palestiny bylo původně užíváno klínové písmo a poté hláskové písmo podobné fénickému. Je označováno jako kanaánsko-hebrejské (starohebrejské) a jeho jednotlivé litery byly hranaté a úzké.⁵⁰ Po babylonském zajetí a návratu Židů do vlasti již tito – stejně jako další blízkovýchodní národy – používali písmena převzatá z aramejské abecedy. V průběhu dalších 200 let se pak zrodilo hebrejské kvadrátní písmo, jehož forma zůstala

⁴⁷ KÉKI (1984, s.83)

⁴⁸ „*A tak Fénici exportovali na svých lodích nejen zboží určené k obchodu, ale i písmo, jež se stalo ‚pramátí‘ převážné většiny všech známých písem na světě. Z fénické abecedy vznikly celé skupiny písem národních a kulturních celků ...*“ ČAPKA – SANTLEROVÁ (1998, s.47)

⁴⁹ KÉKI (1984, s.86)

⁵⁰ Nejstarší památkou obsahující záznam v tomto písmu je zemědělský kalendář z Gezeru pocházející z 10. století př.n.l. KÉKI (1984, s.87). Viz. také AL-SAID – AL-MUNEEF (2004, s.29)

do dnešní doby téměř nezměněná⁵¹. Jednotlivá písmena vyplňují čtverec a řádky jsou orientovány zprava doleva.

Nevýhodou prvotních hláskových písem, mezi něž hebrejské také patří, je absence znaků pro samohlásky, což nezdědka vedlo k nesprávnému čtení textu. Problém byl řešen tak, že písaři začali k označování samohlásek používat tzv. polosouhlásky. „*Tím se však kolísání odstranit nepodařilo, a proto se začala – zřejmě podle syrského vzoru – postupně užívat diakritická znaménka, tečka a čárka. V 5. a 6. století n. l. vznikly dvě varianty tohoto způsobu psaní: palestinská a babylónská. Samohlásky se označovaly tečkami umístěnými nad písmeny.*“⁵² Později přešli hebrejští písaři na tzv. tiberiádský úzus (podle města Tiberias), kde samohlásky byly označovány tak, že se tečky a čárky kladly nad i pod písmena. V hebrejštině se vyskytuje 22 souhláskových písmen a řady samohlásek, které byly později rozděleny do dvou skupin po pěti. Tyto samohlásky se sice v klasické hebrejštině nepiší a *de facto* tak nejsou součástí abecedy, nicméně zhruba od poloviny 1. tisíciletí n. l. se vyskytují jakožto připojené tečky a čárky k jednotlivým písmenům.⁵³

1.10 Řecké písmo

Řekové se seznámili s písmem prostřednictvím Féníčanů a to nejpozději v 9. století př. n. l.⁵⁴ O původu řeckého písma – alfabety – svědčí hned několik důkazů. Za prvé jde o podobnost názvů jednotlivých písmen s fénickými (alfa – alef, beta – béth, gama – gimel atd.), která původně měla ve féničtině určitý význam⁵⁵, kdežto v řečtině již zastávají jen funkci označení písmene, přičemž došlo k částečné změně jejich pojmenování proto, že s výjimkou písmen *n*, *r*, *s* nepřipouští řečtina zakončení slov

⁵¹ S tím rozdílem, že dnes se jej užívá i pro zápis jazyka jidiš. JEAN (1994, s.54)

⁵² KÉKI (1984, s.89)

⁵³ WEINREB (1995, s.51)

⁵⁴ K tomu např. JANZIN – GÜNTNER (1997, s. 32). Autoři AL-SAID – AL-MUNEEF upozorňují na nápadnou shodu historických poznatků s tím, co o původu řeckého písma říká i Hérodotos: „*Féníčané přišli do země Řeků pod vedením muže, který se jmenoval Kadmos, a přinesli mnohé vědy a umění, mezi jinými také písmo ...*“ AL-SAID – AL-MUNEEF (2004, s.33). Pozoruhodná je spojitost s blízkovýchodním kulturním prostředím – v hebrejštině znamená slovo *kedem* „od počátku“ nebo také „od východu“, a právě odsud přinesl Kadmos písmena. WEINREB (1995, s.27)

⁵⁵ Kupříkladu *alef* znamená hlavu býka a ne náhodou se vyskytuje na začátku abecedy: „*Příběh o tanci kolem zlatého telete – miní se tele mužského pohlaví, tedy býček – nám ukazuje nebezpečí, které leží v tom, že se lidskou řečí učiníme nezávislími na Bohu.*“ WEINREB (1995, s.28)

souhláskou. S problémem, který tkvěl v tom, že v původní jižní fénické abecedě, z níž alfabeta vychází, se vyskytovalo jen 22 znaků pro souhlásky, a v tom, že řečtina zapsaná bez samohlásek je téměř nesrozumitelná⁵⁶, se vyrovnali Řekové tak, že převzali z aramejské abecedy znaky představující souhlásky, které se v řečtině nevyskytují a využili je pro zápis samohlásek.⁵⁷ Těchto 16 původních znaků, doplněných o sedm samohlásek a tři znaky pro souhláskové páry vytvořilo původní šestadvacetiznakovou abecedu. Původně existovalo několik regionálních variant alfabety, z nichž později vykryštovaly dva hlavní typy: (1) východořecká (iónská) alfabeta, která se stala základem klasického řeckého písma a z níž se později vyvinulo byzantské a slovanské písmo⁵⁸, a (2) západořecká (dórská) alfabeta, která měla vliv na vznik latinské abecedy⁵⁹.

Pro původ řecké alfabety z fénického písma svědčí také to, že pořadí písmen v obou abecedách je téměř totožné. Shoda panuje také v orientaci řádků v obou abecedách zprava doleva. Nejstarší řecké písemné památky jsou orientovány zprava doleva⁶⁰, později přešli k zápisu formou bustrofedon⁶¹ a okolo roku 500 př. n. l. se ustálil způsob psaní zleva doprava. Později došlo také vymizení písmen digamma a koppa a tím byl vývoj alfabety završen a ustálil se na 24 znacích.⁶² V roce 403 př. n. l. pak byla celém území Řecka zavedena jednotná íónsko-attická abeceda.

Pro záznam řecké abecedy tesané do kamene se užívalo písma kapitálního či monumentálního, pro záznam na papyrus či voskové destičky se užívalo rovněž velkých písmen ovšem v kurzívní podobě.⁶³ Ve 3. století n. l. se objevuje unciální písmo, které je typické svým zaobleným tvarem, stále se však ještě jedná o majuskule neboli velká

⁵⁶ ČAPKA – SANTLEROVÁ (1998, s.48)

⁵⁷ JEAN (1994, s.62), BARTONĚK (1969, s. 40)

⁵⁸ Z malých písmen řecké abecedy vytvořil Konstantin (Věrozvěst, který přišel s bratrem Metodějem na Velkou Moravu.) hlaholici, která měla sloužit k zápisu staroslověnštiny, z velkých řeckých písmen pak cyrilici, z níž se později vyvinula azbuka.

⁵⁹ K vývoji latinky viz. níže oddíl 3.

⁶⁰ Viz. například dipylská váza z 8. století př.n.l. či nápisy na skalách na ostrově Théra a Melos. KÉKI (1984, s.98), ČAPKA – SANTLEROVÁ (1998, s.50)

⁶¹ Viz. například zákoník z Gortýny na Krétě – nápis tvoří 600 řádků a byl napsán kolem roku 450 př.n.l. archaickou abecedou o 18 písmenech. HOŠEK (1972, s.76)

⁶² KÉKI (1984, s.100), JEAN (1994, s.62)

⁶³ Dřevěné destičky byly pokryty vrstvou černého vosku a kostěným či kovovým rydlem se do nich ryla písmena. JEAN (1994, s.62) v této souvislosti nesprávně uvádí, že voskové destičky byly užívány k zápisu minuskulních písmen, která se však vyvinula až později. K tomu viz. níže.

písmena. Řecká minuskula, malá písmena, se objevuje až v 9. století n. l.⁶⁴ I poté se však nepřestalo s užíváním unciály, například v náboženských či byzantských textech.

⁶⁴ KÉKI (1984, s.101), JANZIN – GÜNTER (1997, s. 33)

2. LATINSKÉ PÍSMO A JEHO VÝVOJ

2.1 Archaické období

Vzhledem k značné podobnosti panoval po dlouhou dobu názor, že se latinské písmo vyvinulo bezprostředně z písma řeckého. Až v 19. století Theodor Mommsen přichází s teorií o paralelním převzetí – tím je myšleno převzetí písma jednak od Řeků a jednak od Etrusků – a tato teorie je dnes všeobecně přijímána.⁶⁵ Byli to právě Etruskové, kdo se u Řeků, usazených na Apeninském poloostrově, seznámil s hláskovým písmem ve variantě západořecké (dórské) abecedy. Etruskové užívali písmo, které se od toho alfabetského příliš nelišilo, což nakonec pomohlo při „dešifrování“ dlouhou dobu neznámých etruských textů. Ty sice bylo možno po zvukové stránce „přečíst“, nicméně nebylo jasné, co vyjadřují. Teprve pomocí kombinační metody – etruský jazyk byl naštěstí poměrně chudý – se podařilo najít spojitost s albánštinou a arménštinou.⁶⁶

Dnes se tedy má všeobecně za to, že hláskovému písmu se Římané naučili od Etrusků – konec konců etruští králové vládli Římu až do vyhnání Tarquinia Superba v 6. století př. n. l. – avšak museli se vyrovnat s několika zvláštnostmi etruské abecedy. „*Zvláštností etruské abecedy bylo, že nerozlišovala znělé a neznělé závěrové souhlásky B a P, D a T, G a K, takže k označení těchto šesti hlásek stačila pouhá tři písmena.*“⁶⁷ Římané tak přijali zmíněná písmena B a D, která se v etruštině nevyskytovala, od Řeků, žijících v jižní Itálii a ze stejného zdroje přejali ještě písmena O a X, bez nichž se rovněž nemohli obejít. Další zvláštnost etruštiny, spočívající v užití písmene C pro G a K, byla eliminována poté, co bylo rozhodnuto ve 3. století př. n. l. o výslovnosti písmena C jako hlásky K a nově bylo vytvořeno písmeno G.⁶⁸ Dvojí hláskovou podobu si pak zachovala ještě písmena I (hláska I nebo J) a V (hláska U nebo V). V 1. století př. n. l. pak bylo ještě přidáno písmeno Y.⁶⁹ Latinská abeceda tak dospěla do fáze, kdy měla 23 písmen a v tomto stavu zůstala po celé antické období.

⁶⁵ HLAVÁČEK – KAŠPAR – NOVÝ (1994, s.37)

⁶⁶ ČAPKA – SANTLEROVÁ (1998, s.52)

⁶⁷ KÉKI (1984, s.103)

⁶⁸ KLOSOVÁ (1999, s.2)

⁶⁹ JEAN (1994, s.62)

Latinka měla v archaickém období hranatý a poměrně strohý tvar, velice podobný písmu Feničanů, Řeků a Etrusků. Teprve poté, co si Římská říše podmanila Řecko, došlo také k pokroku písarství, „Do té doby většina latinských nápisů měla značně primitivní, neprofesionální charakter.“⁷⁰

2.2 Římské období

Jako římské období vývoje latinky označujeme období zhruba od 2. století př. n. l. do 6. století n. l. Teprve v této době se objevuje vyvinutější forma písma a rovněž dochází k nárůstu paleografického materiálu. V tomto období se podoba latinky fixovala v podobě, jaká přetrvává dodnes v nepříliš změněné podobě.

Z hlediska vizuální podoby se objevují již ne tak strohá ale propracovanější písmena, stínovaná, která respektují smysl pro proporce. Litery tesané do kamene se vyznačují rytmickým střídáním silných a tenkých čar, vytesávány jsou nově také patky.⁷¹ Na nejstarších památkách z této doby s majuskulním písmem *scriptura monumetalis* a *scriptura actuaria*. *Scriptura monumentalis* navazuje na archaickou kapitálu a byla často komponována do čtverce (kvadrátu) s pravidelným střídáním oblouků a přímých tahů. Jednotlivá písmena jsou řazena do systému dvou linek (jsou tudíž stejně vysoká) a jednotlivá slova od sebe nejsou oddělena – tok písma tak není přerušován. Teprve postupně se začaly uplatňovat značky pro mezislovní mezery zhruba v polovině výšky písmene. Druhým typem byla *scriptura actuaria* (jinak též *kapitála rustica* či jen *rustika*), která byla užívána především jako knižní a listinné písmo, později nahradila kvadrátní písmo i na nápisech.⁷² Tento druh písma se vyznačuje úzkými a vysokými písmeny, které jsou komponovány do obdélníků stojících na kratší straně a se zkrácenými břevny⁷³. Také texty psané rustikou nežívaly dělení

⁷⁰ ČAPKA – SANTLEROVÁ (1998, s.55)

⁷¹ „... [jejich – pozn.aut.] *libivá a působivá forma souvisela s tím, že stavební památky i nápisy na ně navrhovali titíž umělci. Do své tvorby vkládali nejen smysl pro proporce, nýbrž i fantazii a důvtíp.*“ KÉKI (1984, s.104)

⁷² - „*Rychlejší psaní si vynucovalo pohodlnější držení pera. Výhodné je pero seříznuté šikmo vpravo. Písarovy pohyby byly plynulejší, pero v ruce volněji natočeno. Obraz písmen zúžen. ... Jednotné držení pera při psaní dalšího typu – rustika (capitalis rustica) – znamenalo sice velkou úsporu času, avšak také snížení estetické úrovně, poněvadž tahy, které měly být silné, svislé tahy I, E, L apod. se ztrácejí.*“ LANZ – NĚMEČEK (1974, s.43)

⁷³ Jako břevna označujeme v paleografii horizontální tahy.

slov a interpunkční znaménka. V tomto druhu kapitály se také objevují ligatury, neboli spojování písmen vzniklé nefunkčními tahy tvořenými zpravidla ve směru plynulého psaní. Ovšem ligatury mohou mít také podobu splývání či prostupování vedle sebe stojících písmen, kdy určitou část mají obě písmena společnou.⁷⁴ Další zvláštností je pak užití zkratk, které mělo několikerou podobu:⁷⁵

- Suspenze – zkrácení určitého charakteristického slova tak, že je zachována pouze jeho typická část.
- Kontrakce – použití mezních písmen, případně i písmen ze středu slova (*dns = dominus*).
- Zkrácení značkou zvláštního významu – nejčastěji vodorovná čárka nad příslušným textem, která nahrazuje vynechané písmeno.
- Nadepsání písmena – modifikace suspenze s naznačením vynechaných písmen (*q^om^o = quomodo*).

Dalším vývojovým stupněm je pozdně starověká *unciála*, které se užívalo zhruba od konce 3. století n. l. až do 8. století n. l. především pro literární účely. Jedná se o majuskulní písmo s převážně zaoblenými tvary. Její výhodou bylo rychlejší psaní při zachování dobré čitelnosti⁷⁶ a byla vhodná pro psaní na nově se objevivší materiál, pergamen⁷⁷. Na unciálu navazuje přechodný tvar polounciály, kde se mísí tvary majuskulní s minuskulními, nicméně to – na rozdíl od unciály, která je například v nadpisech užívána ještě ve středověku a novověku – nachází své těžiště zejména v 8. století a poté mizí s výjimkou Irska.⁷⁸

Další významnou skupinou jsou písma kurzívní, která se užívala především k nápisům psaným například uhlem či vyškrabávaným nápisům do omítky, na voskové tabulky, na nádoby, cihly apod. Nejvíce dochovaných paleografických památek

⁷⁴ HLAVÁČEK – KAŠPAR – NOVÝ (1994, s.32), ČAPKA – SANTLEROVÁ (1998, s.59)

⁷⁵ Podle HLAVÁČEK – KAŠPAR – NOVÝ (1994, s.33).

⁷⁶ ČAPKA – SANTLEROVÁ (1998, s.60). „Působí obrádným dojmem. Dotahy i podtahy byly krátké. Jímí a zaoblováním tvarů začal vývoj malé abecedy. Obraz řádky jako pásu zůstával celistvý.“ LANZ – NĚMEČEK (1974, s.43)

⁷⁷ KÉKI (1984, s.106)

⁷⁸ ČAPKA – SANTLEROVÁ (1998, s.61), JANZIN – GÜNTNER (1997, s. 34)

kurzívních pochází z Pompejí. „Obsahem těchto kurzívních nápisů a záznamů jsou texty nejrůznějšího druhu od citátů básníků a milostných vyznání, přes úřední záznamy, oznámení pronájmu domu, koupě a ztrát až k posměšným poznámkám osobního rázu.“⁷⁹

2.3 Období národních písem

Počátek středověku je spojen s obdobím stěhování národů a rozpadu římské říše. Tyto události se podstatným způsobem podepsaly i na osudech latinky – barbaři převzali mnohé z kulturního dědictví impéria včetně jazyka a písma. Nově vznikající písmové formy jsou označovány jako národní písma⁸⁰, která dělíme na kontinentální a inzulární.

Kontinentální národní písma vznikala pod vlivem mladší římské kurzívy a řadíme k nim především písmo langobardské (7.–12. století v Itálii), merovejské (6.–9. století ve Francké říši) a vizigótské (polovina 7.–11. století ve Španělsku).

- Langobardská kurzíva je typická kolmým směrem písmen, značnou délkou koncových smyčkových tvarů a jistou „kudrnatostí“. Zatímco v severních částech říše byla posléze vytlačena jinými druhy písma – zejména franckým písmem – v jižní Itálii se uchovala v podobě notářské kurzívy charakteristické četnými ligaturami až do 14. století.
- Merovejská kurzíva byla přímou odnoží římské kurzívy, která se vyznačovala poměrně složitou čitelností a malou úhledností. „Kresba jednotlivých písmen není ustálená, mnohá z nich se vyskytují v různých více méně odlišných a často velmi kuriózních variantách.“⁸¹
- Vizigótská kurzíva byla užívána především v severní části Pyrenejského poloostrova, a svým charakterem se jednalo o malé, vlevo skloněné a

⁷⁹ ČAPKA – SANTLEROVÁ (1998, s.61)

⁸⁰ „Tohoto názvu poprvé použil zakladatel vědecké paleografie ... Jean Mabillon (1632–1707), jenž se omylem domníval, že tato písma vytvořily národy, jež se usadily v různých částech rozpadlé západořímské říše.“ ČAPKA – SANTLEROVÁ (1998, s.62)

⁸¹ ČAPKA – SANTLEROVÁ (1998, s.64)

rychle psané písmo. Bylo užíváno jak pro psaní listin tak i k literárním účelům.⁸²

Inzulární písma vychází z unciály a polounciály a nacházíme je na britských ostrovech, především pak v Irsku. Zatímco na kontinentně navazovaly mnohé kultury přímo na římský odkaz, v prostředí irském tomu tak nebylo, jelikož sem Římané nikdy nepronikly a tak rozvoj písmařství přichází až s křesťanstvím v 5. století n. l. Předtím bylo v Irsku užíváno písmo *ogham*, které sestávalo z teček a čárek, jejichž poloha a počet na svislici určoval o jakou hlásku se jedná.⁸³ Misionáři přinesli do anglosaského prostředí církevní literaturu psanou unciálou a polounciálou, z níž se vyvinula irsko-anglosaská polounciála (*scriptura saxonica*). Jednalo se o písmo poměrně pracné na vyhotovení a proto bylo užíváno zejména k psaní kodexů. Kromě toho byla užívána ještě další odvozenina římské polounciály – irská minuskule. Ta sloužila především jako písmo listinné a později byla využita i jako písmo knižní. „*Za tak dlouhou dobu [od 8. století do vrcholného středověku – pozn.aut.] se vyvinula v dokonalé knižní písmo, vyznačující se zejména jistou ostrovní a převažující vertikální vedení, tedy zcela opačnou tendencí ve srovnání s irskou polounciálou, v níž byla zdůrazňována spíše horizontálnost.*“⁸⁴ Irská minuskule dala vzniknout i dalším variantám téhož – anglosaské minuskuli a ostrému skotskému písmu. Vlivy kontinentální a inzulární se často střetávaly a kombinovaly, jako tomu bylo například díky iroskotským misionářům v Evropě či díky vpádu Normanů do Anglie.

2.4 Raně středověká latinka

Období po rozpadu římské říše se vyznačovalo značným partikularismem, který se projevoval právě i v jednotlivých druzích písma a pokusech o tzv. národní písma. Nicméně z tohoto „kadlubu“ krystalizuje v 8. století minuskulní forma, která je nazývána karolínská minuskula a která reaguje na potřebu větší jasnosti a čitelnosti písmové kresby. Jak by mohl název napovídat, prostředím jejího vzniku byl dvůr Karla

⁸² HLAVÁČEK – KAŠPAR – NOVÝ (1994, s.40)

⁸³ JANZIN – GÜNTNER (1997, s.57)

⁸⁴ ČAPKA – SANTLEROVÁ (1998, s.65)

Velikého a kultura karolínské renesance, nicméně od teorie o monogenezi⁸⁵ karolínské minuskuly se postupně upouští a v současnosti badatelé předpokládají, že se tento druh písma vyvinul takřka současně jak na dvoře Karla Velikého tak i na jiných místech jeho říše, zejména či dokonce výlučně se však jednalo o díla církevní provenience (kláštery či kapituly jako byly sv. Martin v Tours, St. Denis, Corbie či Luxeuil).⁸⁶

Karolínská minuskula se obecně vyznačuje okrouhlými písmeny a úhlednou, až kaligrafickou podobou s výraznými dotahy a podtahy. Dochází také jednak k upouštění od kurzívních a majuskulních písem a jednak k důslednému oddělování slov i samotných liter, takže ligatury téměř mizí. Zde vidíme právě reakci na předcházející stav, který vedl k značnému zmatku a nečitelnosti. Postupně se v průběhu 9. století karolínská minuskule sjednotila a uplatňovala se až do 12. století. Poté je totiž typická oblosta nahrazena lomením oblouků, což je odrazem změny a přechodu od románského ke gotickému výtvarnému a kaligrafickému vyjádření.

V zásadě rozlišujeme dvojí, souběžně uplatňovaný typ karolínské minuskuly, formu diplomatickou (listinnou) a knižní. Knižní minuskula je charakteristická drobným písmem, elegantní zaobleností základních tvarů a absencí kyjovitého zakončení dřívků dlouhých písmen. S postupem doby, především v 11. století, dostávají dřívky dlouhých písmen patky a koncové dlouhé „s“ je nahrazováno kulatým „s“. V této době se také poprvé na Pyrenejském poloostrově objevuje užití arabských číslic, zprvu však jen k matematickým výpočtům.⁸⁷ 12. století je ve vývoji karolínské minuskule předznamenáním nadcházejícího gotického písma a malá písmena, původně komponovaná do čtverců, nabývají protáhlejší podoby, jsou umisťována spíše do obdélníků stojících na kratší straně. Také stoupá počet zkratk a suspenzií.

⁸⁵ Monogeneze – jediné, přesně fixované místo vzniku.

⁸⁶ „Analýzou jeho tvarů lze zjistit, že se na jeho formování podílela v různé míře prakticky veškerá tehdy užívaná minuskulní či k minuskule směřující písma ... užívaná na pevnině, mezi něž ovšem tehdy patřila už i písma ostrovní, jež se sem dostala spolu s iroskotskými a anglosaskými misiiemi.“ HLAVÁČEK – KAŠPAR – NOVÝ (1994, s.41), ČAPKA – SANTLEROVÁ (1998, s.70). V Tours, odkud je dochováno na 40 biblí či alespoň částí Písma, je rozvoj písařské dílny spojen především z Alkuinem z Yorku, v Corbie, odkud pochází další ukázky biblí psaných ranou karolínskou minuskulou, pak s opatem Maurdrannem. JANZIN – GÜNTNER (1997, s. 57). Naproti tomu KÉKI (1984, s.107) hovoří v rozporu se soudobými poznatky o monogenezi tohoto písma.

⁸⁷ Jedná se o zápis čísla v indicko-arabské poziční desítkové soustavě v *Codex Vigilanus* z roku 976, který patřil klášteru Albeda na severu Pyrenejského poloostrova. BEČVÁŘOVÁ (2003, s.166)

Diplomatická (listinná) minuskula původně představovala typ, který byl charakteristický většími rozdíly mezi malými a velkými písmeny, větší zdobností horních dřiků dlouhých písmen, větší izolovaností jednotlivých písmen a absencí zkratek. Nejprve byla užívána především v císařské kanceláři, později i na papežském dvoře, kde nahradila kuriálu.⁸⁸

2.5 Vrcholný středověk – gotické písmo

S proměnou uměleckého tvarosloví nastupuje ve 12. století také proměna podoby latinky a nově se objevuje písmo gotické. Ačkoli nejstarší dokumenty, které jsou psány tímto písmem, pocházejí z rozmezí let 1070–1100⁸⁹, zaoblená karolínská minuskula je definitivně vytlačována lánými tvary gotického minuskulního písma⁹⁰ s nástupem 12. století. Změna písma souvisí se změnou společenského, kulturního a náboženského života, jehož všechny aspekty vyžadovaly podle soudobého mínění slohovou jednotu.

Písmo gotické nabývá vertikálního charakteru a mění se jeho proporce. Obloučky karolínské minuskuly se lámou a vznikají silné a slabé čáry, sledujeme i propojování sousedních písmen. Důvody ke změně nespočívají však jen v uměleckém citění, ale také v novém způsobu seřiznutí pera, „... což písáře nutilo, aby drželi pero ze strany a ne naplocho, a to dokonale vyhovovalo lomenému písmu s ostrými úhly,⁹¹ a konečně také ve snaze ušetřit poměrně drahý pergamen. Další vývoj pak směřoval od knižní (*gotica textualis formata*) a listinné (*gotica textualis currens*) podoby písma ruku v ruce s laicizací písmařství díky růstu vzdělání měšťanských a šlechtických kruhů

⁸⁸ ČAPKA – SANTLEROVÁ (1998, s.72), HLAVÁČEK – KAŠPAR – NOVÝ (1994, s.44)

⁸⁹ Jedná se o *cartulae* (přísežná prohlášení), která dal sepsat biskup canterburský svým biskupům, před vysvěcením, a která pochází právě z rozmezí těchto let. KÉKI (1984, s.109)

⁹⁰ Existuje také gotické majuskulní písmo, ale s ním se setkáváme především na epigrafických památkách. Má podobu širší (poměr 1:1) a užší vertikální (poměr 2:1) se snahou po uzavírání otevřených písmen. Gotická majuskule je zvláštní tím, že v ní chybí tendence k lámání, jako v minuskule. Tento druh písma není pro téma naší práce nijak významný a nadto byl během první poloviny 14. století zcela zatlačen do podružné role. HLAVÁČEK – KAŠPAR – NOVÝ (1994, s.334)

⁹¹ JEAN (1994, s.91)

k rozvoji písma kurzívního (*gotica cursiva*), které bylo přizpůsobeno rychlejšímu běžnému psaní.⁹²

Gotické knižní písmo je komponováno do obdélníků a působí dojmem nepřetržitého pásu díky značnému natěsnání vedle sebe. Charakteristické jsou lomené oblouky, jichž se dosahovalo řadou samostatných tahů, přičemž typické je jasné odlišení různé tloušťky tahů plných, stínových a vlasových⁹³. Dříky jsou krátké a zdobené patkami, které bývají rozštěpené nebo ohnuté. V rámci *gotica textualis formata* také dochází tomu, že písmeno „i“ je postupně doplněno nejprve vlnovkou a později tečkou.⁹⁴

Méně dekorativní je pak gotické písmo listinné, které se vyznačuje spíše sklonem ke kurzívnímu tvaru a zjednodušení. Dříky se postupně zkracovaly až přešly jen v jednoduchou smyčku a písmena byla na rozdíl od knižní podoby psána pokud možno jedním tahem.⁹⁵ Na *gotica textualis currens* navazuje zmíněné písmo kurzívní (*gotica cursiva*), které je typické užíváním smyček, tendencí k naklánění písma⁹⁶ a odstraněním doprovodných čárek a patek. Zvláštním typem písma na pomezí mezi knižním a kurzívním písmem je polokurzíva nazývaná *bastarda*. „*Vzniká jako plod akutní potřeby, podmíněné vzrůstem spotřeby rukopisů a laicizací písařství, vyúsťující ve snahu mít k dispozici písmo, které by se hodilo i k psaní čistopisů literárních děl; bylo písmem úhledným a snázeji čitelným.*“⁹⁷

⁹² „Ovšem v důsledku rozvoje vzdělání (znovuzrození laické vzdělanosti, vznik univerzit) a změn v sociálně ekonomické situaci (rozvoj měst, obchodu, nutnost uplatnění čtení a psaní v hospodářské praxi) se ukázalo, že tento typ písma [gotica textualis – pozn.aut.] zdaleka nedostačuje, neboť postihoval již jen část nutné písemné produkce.“ HLAVÁČEK – KAŠPAR – NOVÝ (1994, s.47)

⁹³ „Stínovými čarami nazýváme vše, co není provedeno ostrím pera, přičemž nezáleží na tom, v jakém místě je tato stínová čára vytvořena. Vlasovou čarou nazýváme nejtenčí možnou čáru, jakou je pero schopno vytvořit.“ JEAN (1994, s.167)

⁹⁴ ČAPKA – SANTLEROVÁ (1998, s.78)

⁹⁵ ČAPKA – SANTLEROVÁ (1998, s.78)

⁹⁶ Především ve směru psaní ale v některých případech (například v Anglii) i naopak proti směru psaní. HLAVÁČEK – KAŠPAR – NOVÝ (1994, s.47)

⁹⁷ ČAPKA – SANTLEROVÁ (1998, s.78). K tomu také JANZIN – GÜNTNER (1997, s.85)

2.6 Novověk – novogotické a humanistické písmo

V období novověku se setkáváme v zásadě se dvěma typy písma a sice s písmem novogotickým a humanistickým. Zhruba v polovině 15. století dochází ke dvěma výrazným změnám, které se promítly do vývoje písma. Jednak jde o vynález knihtisku, který poměrně brzy po svém uvedení našel široké uplatnění a postupně nahradil psaná knižní písma. „*Přispěl také k rozšíření znalosti čtení a psaní a v dalším vývoji měl nepřímý vliv i na určitou unifikaci tvarů jednotlivých psaných forem písma.*“⁹⁸ Druhou změnou byla výrazná laicizace písařství, kdy postupně ztrácely dominantní postavení klášterní knihovny a na jejich místo nastupují knihovny panovnické, šlechtické a univerzitní, a navíc znalost písma přestává být výsadou privilegovaných a stává se běžnou výbavou čím dál širšího okruhu osob pocházejících z nejrůznějšího prostředí včetně měšťanstva či obchodníků.

Obecně lze konstatovat, že v období novověku dochází jednak k rozšiřování a zdokonalování kurzívy coby základního typu novověkého písma. Dosud jednotná latinka se postupně dělí na dvě větve, které po dlouhou dobu koexistují vedle sebe a vzájemně se ovlivňují. Novogotické a humanistické písmo tak byly užívány paralelně, teprve v polovině 16. století dosahuje převahy humanistické písmo a do konce 19. století je již jedinou užívanou formou latinského písma psaného i tištěného.⁹⁹

Humanistické písmo se uplatňuje nejprve v Itálii v 15. století v latinských a později i italských textech. Základem všech humanistických písem je okrouhlá forma *humanistica rotunda libraria saeculi XV*, jejíž minuskuly napodobují karolínskou minuskulu¹⁰⁰ a majuskule mají tvar kapitály. Minuskulní písmena jsou tvořena několika samostatnými tahy a ve slovech nejsou spojována. Toto základní písmo se udrželo po jistou dobu v tištěné podobě (*antikva*), ve formě psané se uplatnila spíše kurzíva a především polokurzíva. Ta vznikla ve 2. polovině 15. století, zřejmě ve Florencii, a jejím typickým znakem je spojování některých písmen ve slově, tendence k zaoblování či jinému zdobení dlouhých dříků některých písmen a sklon písma doprava. Na rozdíl

⁹⁸ HLAVÁČEK – KAŠPAR – NOVÝ (1994, s.51)

⁹⁹ HLAVÁČEK – KAŠPAR – NOVÝ (1994, s.51), ČAPKA – SANTLEROVÁ (1998, s.84)

¹⁰⁰ „*Italští humanisté ... opisují díla antických klasiků, šli ve svém obdivu k těmto dílům tak daleko, že dbali v přepisech nejen přesnosti textové, ale i po stránce grafické se drželi svých předloh. V tom se však mýlili. Nevěděli, že rukopisy, z nichž opisují, nejsou původní (tj. antické rukopisy), nýbrž pozdější přepisy z 9.–10. století. Vzkřísili tak okrouhlou minuskuli ...*“ ČAPKA – SANTLEROVÁ (1998, s.84)

od tištěné podoby se užívá jednobříškové „a“ a písmena „s“ a „f“ vyplňují celý prostor pro psaní.¹⁰¹ Z italské polokurzívy vychází i tištěná *italika* a stejnou tvárnost liter zachovávaly i listiny papežské kanceláře (*humanistica semicursiva papalis*). Z polokurzívy pak vycházela i humanistická kurzíva, pro níž je typické „živelné“ psaní písmen jedním tahem, časté spojování písmen a sklon výrazně doprava. „*Tvary písmen jsou spojovány, dříky oble nasazovány, protažené dříky zakončovány uvolněnými oblouky, vlnovkami. Často přecházejí ve smyčky. ... Různé druhy humanistické kurzívy obdivujeme pro svěžest přednesu stále ...*“¹⁰²

V českém prostředí trvalo prosazení humanistického písma jako jednotné formy česky psané latinky na školách až do 19. století, kdy se objevuje ještě v mnoha variantách a teprve s 2. polovinou 19. století přichází snaha o jeho unifikaci, kterou nejlépe demonstruje široce přijatá práce V. Kryšpína aj. L. Maška z roku 1882 *Tvar a metodický postup písma českého a německého pro školy obecné a měšťanské*. Ovšem teprve na základě výnosu ministerstva školství v roce 1932 byly do všech škol v Československé republice zavedeny jednotné tvary humanistického písma užívané s drobnými obměnami dosud. „*Tato reforma přinesla podstatné změny v tvarech jednotlivých písmen, hlavně majuskul, znamenala i počátek nového chápání výuky psaní na školách. Jejím cílem již nebylo věrně napodobovat předlohu, ale naučit žáky psát základní tvary písmen [normální duktus – pozn.aut.], které mohly být ve vyšších třídách modifikovány individuálními rysy pisatelů.*“¹⁰³

Novogotické písmo tvarové vychází ze středověkého gotického písma a byly jím psány texty nejrůznější jazykové proveniencí od německých a italských až po české či francouzské. Kupříkladu v Itálii byla užívána novogotická polokurzíva v písemnostech obchodníků a notářů ale také v papežské kanceláři (*neogotica semicursiva papalis*). Stejně tak ve Francii byla užívána novogotická polokurzíva a rovněž tak tomu bylo i v Anglii, kde se jí psalo hlavně v úřadech, na školách a u soudů.¹⁰⁴ V Německu pak dosáhlo novogotické písmo značného rozšíření a bylo užíváno ještě v polovině 20. století. Zde rozlišujeme tři základní typy: fraktura (kreslené písmo), kanzlei (polokurzíva) a kurent (kurzíva). Fraktura byla především tiskovým písmem, přičemž

¹⁰¹ HLAVÁČEK – KAŠPAR – NOVÝ (1994, s.55)

¹⁰² LANZ – NĚMEČEK (1974, s.50)

¹⁰³ HLAVÁČEK – KAŠPAR – NOVÝ (1994, s.87)

¹⁰⁴ HLAVÁČEK – KAŠPAR – NOVÝ (1994, s.61)

každé písmeno bylo sestaveno pomocí několika samostatných tahů a jednotlivé litery stály samostatně. Svislé dřívky bývají jednou či dvakrát zalomené či mírně prohnuté. Novogotické písmo kanzlei se užívalo převážně k psaní listin a důležitých písemností. Nejrozšířenějším druhem německého novogotického písma pak byl kurent, který se zformoval již v 1. polovině 16. století a velmi brzy se tvarově sjednotil a stabilizoval.¹⁰⁵ Majuskule kurentu mají většinou podobu „zvětšených“ minuskul a do jejich podoby se částečně také promítá dobové umělecké cítění.¹⁰⁶ S nástupem klasicismu dochází k další proměně kurentu, která souvisí však také s tovární výrobou ocelových per, „... jež vyžadovalo nepřirozené držení a předurčovalo neživou, ostrou a drátěnou kresbu, pro toto období tak příznačnou.“¹⁰⁷ Takováto forma písma se stala normou až do poloviny 20. století v německém prostředí a s kurentem coby listinným písmem 19. a počátku 20. století se můžeme setkat i v Čechách.

2.7 Písmo dnes

Jak jsme nastínili v předchozích částech této práce, trvalo mnoho staletí, než se z obrazu stal znak, dnešní doba nám umožňuje sledovat vývojovou cestu písma od prvních kresebných pokusů pračlověka až po moderní současnost. V počátcích lidských dějin, bylo písmo pouze výsadou kněží a bylo posvátným úkonem. Jak se však vyvíjelo, stalo se přirozenou součástí života jak našich předků i našeho. Jeho vznik podstatně urychlil vývoj civilizace a jednotlivé psací systémy nám odrážejí historickou etapu a dobu, ve které vzniklo. Písmo zaznamenává kulturu dané doby, ta dnešní je plná počítačů, které lidem ulehčují práci. Proměnou prochází i školní předloha, která se používá již 80 let a vznikla opakovaným deformováním školní předlohy z roku 1932.

Od září 2011 se v osmdesáti školách zkušebně zavádí nová a moderní školní předloha s názvem Comenia Script jejíž autorkou je kaligrafská Radana Lencová. Ta zdůvodňuje novou podobu písma tím, že bude zejména pro děti jednodušší, rychlejší a

¹⁰⁵ HLAVÁČEK – KAŠPAR – NOVÝ (1994, s.65)

¹⁰⁶ Čili můžeme sledovat odlišnost barokního kurentu s bohatými křivkami přesahujícími prostor řádku, které jsou nefunkčního ozdobného charakteru oproti například původnímu kurentu 2. poloviny 16. století s jasným odlišeným písmem a krátkými dřívky. HLAVÁČEK – KAŠPAR – NOVÝ (1994, s.65)

¹⁰⁷ ČAPKA – SANTLEROVÁ (1998, s.90)

elastičtější.¹⁰⁸ Principem psacího písma Comenia Script je podpora individuálního písemného projevu již od raného dětství. Děti tak mají u několika písmen a číslic na výběr dva tvary, volitelný sklon a možnost používat praktické spojení 2–3 písmen. Jiná předloha je nabídnuta levákům a dysgrafickým nebo tělesně a mentálně postiženým dětem. Ulehčena by měla být dle Lencové zejména písemná komunikace a to, co se děti naučí, by jim mělo zůstat na celý život.¹⁰⁹

A z čeho autorka vychází? Vytvořila sbírku rukopisů žáků pátých až devátých tříd základních škol a zjistila, že většina dětí školní předlohu opustí a začne psát skriptem (tiskací písmo). Toto zjištění ji utvrdilo v tom, že je zbytečné zdržovat se výukou složité školní předlohy a chce děti na skript nasměrovat ihned.

Nelze si nevšimnout, že názorů na novou školní předlohu je sice mnoho, ale pouze zřídka jsou od psychologů, učitelů nebo grafologů. Dle reakcí médií, novinářů, ale v neposlední řadě i náměstka ministryně školství lze obecně říci, že Comenia Script je velkým pokrokem dnešní doby. Je ale nutné také podotknout, že dle názorů filozofů, kulturologů a psychologů je změna písmové předlohy také nepochybně velkým zásahem do naší kultury, literatury a českého jazyka obecně, proto bychom se měli nad touto radikální změnou více zamyslet a vyslechnout si i názory jiných odborníků.

¹⁰⁸ SPRÁVCOVÁ, B. Trápit se kličkami, *Tvar, Literární obyděnik*, 2010, roč. 10, č. 6, s. 1, ISSN 0862-657 X

¹⁰⁹ SPRÁVCOVÁ, B. Trápit se kličkami, *Tvar, Literární obyděnik*, 2010, roč. 10, č. 6, s. 1, ISSN 0862-657 X

3. MOŽNOSTI HODNOCENÍ

3.1 Písmoznalectví

Znalecký obor písmoznalectví neboli specializace na ruční písmo je českou paralelou disciplíny nazývané ve světě *forensic handwriting examination* (forenzní zkoumání ručního písma). Česká škola písmoznalectví má v zahraničí velmi dobrou reputaci především díky úspěšné účasti *Kriminalistického ústavu* na každoročních testech ENFEX (European Network of Forensic Handwriting Experts).

Písmoznalectví je soudním oborem již přes sto let. Předmětem zkoumání je pravost materiálu psaného rukou, ale z praxe jsou známy i případy úrazu, po kterých se osoby naučily psát ústy nebo dolní končetinou. Předmětem zkoumání může také být pouze podpis nebo písmo psané na psacím stroji, pak je ovšem identifikace osoby mnohem obtížnější. Je důležité, aby materiály, které jsou znalci předkládány ke zkoumání, byly vždy v originále. Kopírováním se ztrácejí důležité informace, které vedou k úspěšné identifikaci osoby.

Písmoznalectví je tedy metoda, která se zabývá obsahem rukopisu za účelem identifikace osoby a často se zaměřuje s grafologií. Jejich historické kořeny jsou společné, ale tyto dva obory se od sebe v průběhu 20. Století oddělily. Z písmoznalectví se stal obor s vlastním profesním zázemím, sloužící zejména bezpečnostním složkám státu. Je tedy nutné zdůraznit, že zásadní rozdíl mezi uvedenými disciplínami je ten, že písmoznalec zkoumá, kdo co napsal, a grafolog zkoumá, jaký ten, kdo něco napsal, je. Vzhledem k tomu, že písmoznalectví a expertíza písma je soudní obor a slouží k účelům *Policie České republiky*, tak je jeho využití zejména v České republice méně diskutabilní než grafologie.

3.2 Grafologie

Grafologie se zabývá písmem v referenčním rámci poznávání psychiky autora. Rozborem písma dospíváme k diagnostice osobnosti, dalších psychických funkcí a procesů. Lze ji pojmut jako jednu z disciplín aplikované psychologie, konkrétně psychologické diagnostiky.¹¹⁰

Souhrnně vyjádřeno grafologie je jednou z vědních disciplín psychologie a předmětem jejího studia je projekce osobnosti a psychických funkcí v ručně psaném písmu. Je považovaná za diagnostickou metodu, která slouží především psychologům. Proto je také někdy označována jako psychologie písma. Grafologové zkoumají vztah mezi povahou a rukopisem. Někteří skeptici ji neuznávají a mají k ní předsudky, hlavně díky neserióznosti některých grafologů, kteří ji v minulosti zdiskreditovali. Skutečností však zůstává, že na světě neexistují dva identické rukopisy.¹¹¹ Už ve dvacátém století vědci zkoumali lidský mozek jako biogenerátor elektromagnetických impulsů a zjistili, že písmo není ve skutečnosti rukopis, ale „mozkopis“. Psací pohyby řídí mozkové centrum, vývojově nejstarší pallium. Jeho úkolem je řídit bezděčné rytmické pohyby sem a tam a využití střídavého uvolnění a napětí jako je například chůze nebo dýchání.¹¹²

3.2.1 Grafologie u nás

Grafologie sice v naší zemi svou kolébku nenalezla, ale o tomto oboru se u nás psalo a mluvilo ještě před založením republiky. Nejstarší grafologická stopa vede k činnosti Josefa A. Karase, který v časopisech *Beseda lidu*, *Světazor* a *Zlatá Praha* s úspěchem vedl grafologickou rubriku. V časopise *Naše doba*, který je z roku 1896, psal také o zahraniční grafologické literatuře.

Za nejvýznamnější osobnost této doby je však považována Dolfína Poppéová (původním jménem Popperová), která se narodila roku 1865 v Nových Dvorech. Pracovala jako učitelka a – přestože byla samouk – dosáhla v grafologii a expertíze písma mimořádných výsledků. Díky tomu se stala znalkyní písma u zemského soudu ve Vídni, a také osobní grafoložkou císařovny Alžběty. Je autorkou první české knihy

¹¹⁰ KULKA (2001, s.9)

¹¹¹ SCHONFELD (2007)

¹¹² VELIČKOVÁ (2002, s.28)

o grafologii, která vyšla v Praze pod názvem *Tajemství písma*. Stejného roku napsala s velkou erudicí pojednání o grafologii do *Ottova slovníku naučného* (díl X, s. 398–399).¹¹³

Mezi významné osobnosti naší i světové grafologie patří také Robert Saudek. Pocházel ze židovsko-německé rodiny a narodil se roku 1880 v Kolíně nad Labem. Po válce vstoupil do diplomatických služeb a pracoval na tiskovém oboru našeho velvyslanectví ve Velké Británii, kde také později působil jako profesor na londýnské univerzitě. Přestože ho Angličané považují za „svého“ grafologa, všechny své knihy vydával rovněž v českém jazyce. Saudek byl velký cestovatel a poznávání různých zemí a kontinentů mu pomohlo k vidění úzkého vztahu mezi písmem, kulturou i mentalitou řady národů.

V současné době je grafologie stále vyhledávaná, a to zejména pracovními agenturami, které si nechávají vyhotovit posudky na budoucí zaměstnance, kterými chtějí obsadit zejména vyšší pozice. Studium grafologie v České republice je možné například u *České grafologické komory* (ČGK). Jedná se o občanské sdružení, které sdružuje zájemce o studium grafologie a její aplikaci. Posláním ČGK je rovněž dohled nad etikou grafologie a vysokou odbornou úrovní tohoto oboru. Tato komora je rovněž oprávněna přezkoumávat a sankciovat porušení etiky nebo odbornosti členů ČGK a v případech pochybností se zde může klient obrátit na disciplinární komisi.

3.2.2 Grafologie ve světě

Francie zřejmě není první zemí, kde se analyzoval rukopis, avšak je považována za *mekku* grafologie z toho důvodu, že zde vznikla v roce 1806 první samostatná grafologická škola. První francouzští grafologové, kteří se začali studiem zabývat, pocházeli zejména z řad mnichů a kněží. Od roku 1972 grafologie začala být přednášena na filozofické fakultě v Bordeaux a na lékařské fakultě v Paříži.

Své místo má grafologie rovněž na vysokých školách v Německu. V šedesátých letech minulého století se vyučovala na třinácti vysokých školách, v současné době vyučování probíhá pouze na fakultách v Bonnu a Bielenfeldu. 12. až 13. října 1990 se

¹¹³ ŽIVNÝ (1991, s.41)

v hotelu Bayerischer Hof v Mnichově konalo první setkání předních německých i zahraničních grafologů. Na tomto grafologickém dni byla také po více než čtyřiceti letech oficiálně prezentována československá grafologie, a to díky projevu, který zde přednesl náš přední grafolog a profesor psychologie milánské *Univerzity nové medicíny* Petr Živný.

Ve Švýcarsku sice nevznikla samostatná škola grafologie jako v Německu a Francii, zato je zde velmi oceňované dílo Maxe Pulvera (1899–1952) *Symbolika písma*, které vyšla v roce 1931. Ve své knize zdůrazňuje podíl nevědomí při psacím procesu. Napsal: „*Nezbytný předpoklad, abychom správně pochopili co rukopis vyjadřuje, je znalost základních faktorů, ve velké míře nevědomých, které ovlivňují psací akt. Člověk, který píše nevědomě, vykresluje svou vnitřní přirozenost. Přirozené psaní je nevědomý obraz, obraz sebe samého, autoportrét.*“¹¹⁴ Tuto Pulverovu teorii kladně přijali ve Francii, ale v Německu narazila na uzavřenost Klagesovy teorie¹¹⁵. V roce 1950 byla v Bernu založená grafologická společnost SGG¹¹⁶ jejímž prezidentem se stal právě Max Pulver. V současné době má tato společnost osmdesát členů a prezidentem je dr. Edgar Haldimann. Ve Švýcarsku není grafologie předmětem univerzitní výuky, lze ji studovat v rámci kurzu při zaměstnání v *Institutu pro aplikovanou psychologii* v Curychu.

Za otce grafologie v Itálii je všeobecně považován Girolamo Moretti (1879–1963), řeholní kněz řádu sv. Františka z Ancony. Písmo chápal jako pohyb. Rozdělil sedmdesát grafických znaků na obměňující, základní, vedlejší, ty které byly naprosto v protikladu, souvisely spolu nebo je nespojovalo vůbec nic. Moretti byl přesvědčen, že nám písmo poskytuje dostatek důvodů k tomu, abychom mohli pisatele hodnotit jak kladně, tak i záporně. Intenzivně se také zabýval aplikací grafologie v pedagogice. Měl k dispozici nepřeberné množství rukopisů, a tak mohl své teze velmi dobře ověřovat. Poznatky, které zjišťoval byly zveřejňovány v mnoha publikacích a překládány do cizích jazyků. Prostřednictvím Morettiho bylo na prvním grafologickém kongresu v roce 1961, který se konal v Římě, založeno *Italské grafologické sdružení* (AGI), jehož cílem bylo šířit a aplikovat tento obor. V červenci roku 1869 vznikly v Itálii *Národní*

¹¹⁴ ŽIVNÝ (1991)

¹¹⁵ Pulver odmítal Klagesův metafyzický přístup, dvojnácnost grafických znaků a pojetí tvarové úrovně. Pulverova teorie se zakládá na nezbytnosti znalostí nevědomých faktorů, které rukopis ovlivňují.

¹¹⁶ Schweizerische Graphologische Gesellschaft (SGG), je první grafologická společnost založená v Bernu, jejímž prezidentem byl Pulver.

odborníky, jejichž cílem je zabezpečit pro grafology základní sociální jistoty a bránit zájmy jejich profese.

Grafologie má své místo nejen v Evropě. Za zmínku jistě stojí USA, odkud pochází velká průkopnice grafologie právě na tomto kontinentě Thea Stein Lewinsonová. Je hlavní představitelkou americké grafologie a její jméno má nemalý význam i v mezinárodním měřítku. Pracovala jako grafoložka ve Francii, Německu a nakonec se natrvalo usadila v USA, kde byla vedoucí *Vládní sekce USA pro vyhodnocování písma*. Úzce spolupracovala s *Psychiatrickým institutem* v New Yorku, a s *Národním institutem pro mentální zdraví*. Spolu s psychologem Josephem Zubinem napsala v roce 1942 knihu *Analýza rukopisu (Handwriting Analysis)*, v níž je obsažena série škál, s jejíž pomocí lze vyhodnocovat dynamické aspekty v písmu. Rovněž stanovila objektivní kritéria pro měření psacího rytmu. Pro celou její práci je charakteristický seriózní experimentální výzkum a vědecký metodologický přístup, a to je také jeden z důvodů negativního a kritického postoje, který Lewinsonová zaujala ke grafologii ve své zemi. Stavěla se proti pochybným grafologickým společnostem, kterých se vyskytuje v USA celá řada.

Jednou z nich je jistá *Mezinárodní společnost grafoanalýzy (IGAS)*, která má své hlavní centrum v Paříži. Vychází z výroku M. N. Bunkera, že každý grafický znak má stálý význam.¹¹⁷ Tento muž přetvořil grafologii v USA na pseudovědu a dokázal ji prodat na bázi americké sekty. Absolventi získají akademický titul již po čtyřiceti lekcích a mohou provádět grafologické rozbory. Takových společností je ve Spojených státech celá řada a počet erudovaných grafologů je odhadován na několik desítek. Lewinsonová se snažila, aby k podobným deformacím nedocházelo, a tak založila s několika erudovanými grafology *Časopis Americké společnosti profesionálních grafologů (Journal of the American Society of Professional Graphologists)*. Jeho první číslo vyšlo v lednu roku 1989 a na jeho stránkách najdeme hodnotné články z oblasti grafologie a psychologie osobnosti. Lewinsonová se zde věnuje například problematice alkoholismu a jeho projevům v rukopise.

¹¹⁷ ŽIVNÝ (1991)

3.3 Vznik a vývoj vědy o rukopisu

Písmo se stalo významným činitelem v životě národů. Brzy se poznalo, že individuální rukopis je příznačný pro svého původce, a tak začal mít vlastnoruční podpis velký význam v právním životě. Začaly vznikat možnosti písemného styku, díky kterým získal zejména hospodářský život nové možnosti. Rukopisné listiny měly velký význam a sváděly k tomu, aby byly často padělaný a napodobovány. V boji proti těmto padělatelům, „píšícím zločincům“ se začalo hojně využívat soudních mistrů písářství, kterým dnes říkáme soudní znalci písma.

Francois Demelle, jeden z mistrů písářství, vydal roku 1609 v Paříži *Návod k posuzování padělaných písem neboli srovnání písma s podpisem*. Kniha měla více než 130 stran a její autor se již charakterizoval individuální povahu písma, kterou nazval *l'air de l'écriture*. Věděl už také, že tento individuální charakter není způsobený školením v psaní a použitými pomůckami, nýbrž přirozeností původce.¹¹⁸ Základní kámen k systému vědecké grafologie však položil až v roce 1875 duchovní Jean Hippolit Michon svým dílem *Systeme de Graphologie*. Podnět ke studiu mu dal abbé Flanderin.¹¹⁹ Michon dal výkladu písma nejen jméno (řecky *grafein* – psát, *logos* – nauka), ale svými publikacemi vytvořil rozsáhlý soubor grafologické teorie a praxe. V duchu mechanistického věku¹²⁰ rozkládal písmo a povahu do jednotlivých prvků. Každou stálou písemnou zvláštnost přiřadil k určité povahové vlastnosti. Grafický symptom byl pro něj stálým znakem určitého povahového znaku (*signe-fixe*). Pokud se tento znak v písmu nevyskytoval (*signé-negatif*), usuzoval z toho Michon, že se u pisatele tento povahový rys nevyskytuje.

Po Michonově smrti převzal dědictví jeho žák Jules Crepieux Jamin, který poprvé vynikl v Dreyfusově procesu¹²¹. Jeho díla proslula po celém světě, zejména *La Graphologie en Exemples* vydané v Paříži roku 1899. Vyvrátil a přestal používat Michonův *signé-negatif* a vyvozoval povahové vlastnosti pouze ze znaků, které se v písmu vyskytovaly. Vytvořil tzv. „výslednicovou teorii“, která psychologicky rozlišuje vlastnosti primární a vlastnosti druhotné. Například, pokud byl jedinec dle

¹¹⁸ SCHÖNFELD (2007, s.14)

¹¹⁹ Abbé Flanderin byl Michonův učitel.

¹²⁰ Názorové proudy související s osvícenstvím.

¹²¹ Albert Dreyfuss byl obviněn na základě podvržených důkazů.

rozboru písma prostoduchý a představitivý, usuzoval, že je také pověřčivý. Přestože se ukázalo, že je tato teorie nevyhovující, měl zásluhu na tom, že k porozumění grafologie je zapotřebí umět se vcítit a mít psychologický jemnocit.

Nejen ve Francii, ale také v Německu vzrůstal zájem grafologii. U zrodu vědy o písmu v Německu stál berlínský znalec písma Wilhem Langenbruch a grafolog Hans H. Busse z Mnichova. Ti svou naukou zaujali profesora fyziologie Wilhema Preyera, který proslul zejména svými pracemi o hypnóze a duševním vývoji dítěte v útlém věku. V roce 1897 vznikla společnost *Deutsche Graphologische Gessellschaft*, která působila až do roku 1907 a u jejího zrodu stáli také psychiatr George Meyer a filozof Ludwig Klages. Publikace této společnosti jako kupříkladu *Graphologische Monatshefte* obsahují všechny významné vědecké práce, které do té doby vyšly. Protichůdností svých teorií se německá škola postavila vědomě do protikladu k Michonově francouzské škole.

V citovaných dílech se poprvé objevuje otázka, proč jsou pohybové rysy a písmový obraz ve vzájemném vztahu. Badatelé začali zkoumat jak a kde písmo vzniká a předmět zkoumání se dostal do nového světla. Způsob vzniku začal být chápán jako osobní psací pohyb. Posléze dospěli k poznatku, že písmo je fixovaný pohyb a vychází z ústředních impulzů, jejichž místo původu je ve velkém mozku. Četnými pokusy bylo na počátku 20. století dokázáno, že – ať píšeme pravou nebo levou rukou, nohou, ústy nebo pahýlem – jsou písma ve skutečnosti výkonným nástrojem mozku.

Willhem Preyer začal své úvahy soustřeďovat na písmo jako takové a jeho bádání tak nabralo zcela jiný směr. Doposud byla grafologie zahlcena pouze zkoumáním různých značek a tvarů. Preyer se snažil objevit obecný zákon psacího pohybu a k písmovým příznakům jako jsou například velikosti písmen a jejich šířka pouze přihlížel, aby zjistil jakým způsobem se pohybuje pero. Poprvé tak nebyl objektem pozorování pouze znak, nýbrž celý komplex symptomů. Tímto poznáním došlo k rozluštění záhady mezi povahovými vlastnostmi a písmem.

Dalším krokem, který směřoval jiným směrem než Michonova matoucí nauka o znacích, byla kniha psychiatra George Meyera *Die Wissenschaftlichen Grundlagentender Graphologie*. Dílo vědeckým způsobem pojednává o mechanickém

vzniku písma a jeho psychologických předpokladech. Mezi písmo chápané jako pohyb a povahu pisatele je podle Meyera jako prostředník zapojen psací postup, který lze z psacího písma rekonstruovat. Na písmech lidí s duševními a mozkovými poruchami demonstroval velmi názorně účinek afektů na psací pohyb.¹²²

3.4 Písmo jako výraz

Lidé se od sebe odlišují mimo jiné také svými výrazovými projevy, tedy tělesnými postoji, gesty, posunky, mimikou, písmem, zbarvením a modulací hlasu. I tak jednoduchý pohyb jako je uchopení sklenice, provede každý jedinec trochu odlišným způsobem. Jeden uspěchaně, jiný klidně, rozvážně, další strnule a napjatě. Každý pohyb lze do jisté míry vědomě ovládat, ne ovšem beze zbytku, protože přirozeně vyrůstá z nevědomého instinktivního základu. Čím méně je pohyb vědomě ovládán, tím více bývá nabit tzv. výrazem.¹²³

Ludwig Klages převzal od francouzských badatelů tezi, že rukopis je fixovaným posunkem, a vybuodoval z ní teorii výrazového pohybu jako symbolického úkonu. Každý pohyb a každé konání lze vůlí řídit a ovlivnit, ale dokonale kontrolovat nelze. Čím bezděčněji a nevědoměji je pohyb vykonán, tím silnějším výrazem je. I chodec, který volně přechází přes přechod může být pro badatele významným, protože mohou sledovat, co chtěla pozorovaná osoba vyjádřit. Výraz také lze chápat jako dlouhodobý i aktuální stav bytosti. Jak u zvířat tak u člověka jsou psychické děje spojeny s výrazovými projevy. Například u emocí jako jsou vztek či radost lze vypořozovat jak je tento duševní stav prožíván.

Výrazem a jeho problematikou se také zabývá nauka o řeči těla – kinestika. Vědomé i nevědomé pohyby těla a jeho částí jsou také srovnávány se znakovým systémem těla. Pokud například sedí u stolu pět lidí a každý z nich se natáhne přes stůl, aby si podal kostku cukru, u každé osoby bude průběh pohybu zcela odlišný. Jeden uchopí kostku rozvážně, druhý rychle a neobratně nebo naopak klidně. Každá osoba již naprosto běžným pohybem projevuje určitou stránku své osobnosti.

¹²² SCHÖNFELD (2007, s.17)

¹²³ JEŘÁBEK (2003, s.27)

Schopnost porozumět svému i cizímu výrazu je důležitou součástí sociální inteligence. Při navazování kontaktu, hraje důležitou roli prvních pár minut. Výrazové projevy účastníků komunikace působí na vědomé i nevědomé úrovni. Tento první dojem je velice důležitý ve vývoji další komunikace účastníků. „*Výrazová hodnota pohybu je tím větší čím bezděčněji a nevědoměji je pohyb vykonán.*“¹²⁴ Čím spontánněji je pohyb vykonán, tím je jeho výrazová hodnota větší.

Také pro grafology má největší hodnotu rukopis, jehož pisatel neví, že jeho písmo bude hodnoceno. Tento příklad uvádíme proto, že i v grafologii se snažíme určit a odlišit co je v pohybech pisatele spontánní a co stylizované, i když se ve skutečnosti tyto roviny neustále prolínají.

3.5 Práce grafologa

Aby grafologové došli k co nejpřesnějším závěrům, tak se v praxi žádá většinou třicet řádek na nelinkovaném papíře. Jak už jsme popsali v předchozí kapitole, tak nejlepší text je psaný spontánně, kdy se pisatel nevěnuje formě, ale soustředí se na obsah. Může to být například dopis nebo poznámky v sešitě, tam se nejlépe projeví charakter člověka. Z písma nelze určit jaké povolání pisatel vykonává a jaké je národnosti, proto by se na tyto náležitosti měl grafolog zeptat, než začne provádět grafologický rozbor. Důležitý je také souhlas pisatele. Zda je pisatelem muž nebo žena určit nelze, lze však určit ženský nebo mužský způsob myšlení. Při psaní spolupracuje pravá i levá mozková hemisféra. Levá tzv. mužská hemisféra je centrem především racionálního a konstruktivního úsudku. Pravá řídí schopnosti zaměřené především na ženské schopnosti, jakými jsou citovost a emoce. Právě podle míry mužského či ženského principu v rukopisu lze usoudit způsob myšlení.

Text je potřeba si několikrát přečíst a poznamenat si ty nejdůležitější znaky, které na sebe upoutají pozornost. K této základní činnosti, kterou grafolog začíná svůj rozbor, potřebuje pravítko, úhloměr, lupu, kalkulačku a grafologické tabulky. Písmo rozebere na jednotlivé znaky, ze kterých pak vytvoří závěrečný posudek – syntézu.

¹²⁴ SCHONFELD (2007 s.26)

Těmito znaky jsou například velikost písmen, tlak, psací rychlost, způsob vázání, umístění na stránce, vedení řádku, délkové rozdíly, šířka, těsnost, ostrost a další. Je nutné podotknout, že k přisouzení nějaké morální, sociální či jiné vlastnosti nestačí grafologovi pouze jeden znak nýbrž celý kontext těchto znaků. Většina grafologů k samotným písmům ještě využívá jiných projektivních metod jakými jsou například kresba stromu – baumtest – nebo kresba postavy. Základní hodnotou k určování odlišnosti těchto znaků je školní předloha a do jaké míry se od ní písmo daného jedince odlišuje.

Písmo se sice mění a může se zdát, že píšeme pokaždé jinak. Ve skutečnosti se v něm odráží náš momentální stav, kterým může být radost, smutek, deprese či jiné náhlé okolnosti. V očích grafologa je to stále tentýž rukopis, ve kterém jsou stále stejné znaky, i když celkový dojem na nás působí odlišně. Z toho také lze usoudit, že pokud se snažíme záměrně změnit písmo, tak důležité znaky v něm zůstanou stále stejné.

Rozbor jednoho rukopisu zabere grafologovi 10–12 hodin intenzivní práce. Vzhledem k rozsáhlosti této vědní disciplíny si autorka této práce vybrala jako ukázkou několik příkladů, které charakteristiky lze analyzovat.

- **VELIKOST PÍSMÁ**

Základním významem měření velikosti písma je míra sebevědomí a sebedůvěry, potřeba seberealizace. Průměrná velikost je 2–3mm.

Velké písmo - vyšší než je průměr, optimismus, velké sebevědomí, podnikavost, aktivita, nadšení, odvaha, vitalita, energičnost, nedostatek kritičnosti, trvání na svých názorech, pocit vlastní síly, stranickost, tendence k megalomanství, pudovost, pocit nadřazenosti atd.

Malé písmo – menší než je průměr, značí nízkou vitalitu, utlumení životních impulzů, nedostatek sebedůvěry, opatrnost, poslušnost, kritičnost, slabou pudovost, potřebu přehlednosti, ohleduplnost, toleranci, nenáročnost, skromnost.

Grafolog sleduje velikost nejen z obecného pohledu, ale pracuje s pravítkem a písmena měří v kolmici k základně. Písmena tedy neměří po sklonu, ale kolmo. Pro měření je nejvhodnější prostředek textu, protože na začátku textu je pisatel uvolněný, a myslí spíše na obsah než na formu. Grafolog změří písmena v horní, spodní i prostřední části textu, a poté vypočítá průměr hodnot, které naměřil. Důležité je vysledovat velikost v závislosti na kolísavosti, nepravidelnosti a jiných náležitostech ve všech zónách, protože má pak každá jiný význam.

- **SKLON PÍSMŮ**

Sklon písma je vyjádřen úhlem, který svírá tah, jdoucí k pisateli, se základní linkou. Jestliže se od kolmého směru písmo odlišuje jen nepatrně, hovoříme o písmu kolmém, dále rozlišujeme písmo pravosklonné a písmo levosklonné. Sklon písma vyjadřuje emotivní skladbu s okolním prostředím a ostatními lidmi. V praxi lze přirovnat k výrazu, o kterém v této práci podrobněji zmiňujeme v oddíle 4.4. A sice k setkání se s nějakou osobou, kterou pokud vidíme rádi, tak se naše tělo předkloní, pokud vás osoba nemile překvapí, tak se naše tělo podvědomě odkloní.

Pravý sklon – když písmo směřuje více doprava vypovídá o extrovertním ladění pisatele, který se často nechá unést emocemi. Dále pak vypovídá o pisatelově soucitnosti. Nižší soustředěnosti, ukvapenosti, aktivní vůli, pudovosti, náladovosti atd.

Kolmý sklon – neboli stojaté písmo vypovídá o skepticizmu, samostatnosti, hrdosti, domýšlivosti, odstupu od lidí, smyslu pro povinnost, vytrvalosti, rozumovém chápání lidí, stálosti názorů, napjatosti, převahou rozumu nad city, samostatnosti a odolnosti pisatele.

Levý sklon – naznačuje celkové introvertní ladění a odstup pisatele od ostatních. Jedná se o větší odstup, který může být způsoben nepříjemnými životními zkušenostmi. Pokud se však tento sklon objeví u pubertálních dětí je většinou pouze dočasný a je spojen s touhou se odlišit. U leváků také nelze z levého sklonu vyvodit psychologický význam, protože volí levý sklon z důvodu, aby si písmo nerozmazávali a lépe na něj viděli, když píšou. Proto je také informace o tom zdali je pisatel levák či pravák pro

grafologa velice důležitou informací. Pokud však tento znak přetrvává, tak svědčí o sklonu k nervovému vypětí, vypočítavosti, strojenosti, pokrytectví, vnitřní nejistotě, ztrátě bezprostřednosti, křečovitosti atd.

Kolísavý sklon – kolísavost sklonu je obecně kolísavost postojů k okolí a prozrazuje pisatelův boj mezi impulzivitou a sebekontrolou.

- **OKRAJE**

Grafolog se při analýze rukopisu nezabývá pouze jednotlivými znaky, ale také tím, jak je písmo rozvržené na psací ploše. Okraje rozlišujeme horní, dolní, pravé a levé. Podle české školní předlohy je běžná vzdálenost textu od pravého i levého okraje formátu A4 2 cm. Šířkou horního okraje pisatel vyjadřuje nejen svůj odstup vůči příjemci textu, ale celkově ke kulturním a ekonomickým hodnotám. Základní význam dodržování okrajů spočívá v chování pisatele v sociálních vztazích, jeho dynamičnosti, estetických hodnotách. Nejdříve okraje hodnotíme celkově, a pak sledujeme zvlášť levý, pravý a dolní okraj.

Orientačně jsme zvolili několik znaků, které lze při grafologickém rozboru hodnotit. Jedna z možností, jak lze při rozboru postupovat, je rozdělit ho na dvě části: Analýzu a syntézu. Při analytické části písmo rozebereme na jednotlivé znaky, z nichž vyvozujeme psychologické aspekty. V této části grafolog používá pravítko, úhломěr a kalkulačku. V druhé části – syntéze, pak tyto znaky sestavuje dohromady tak, aby z nich vyvstala osobnost jako celek. Teprve po úplné evidenci znaků lze začít z vyhodnocováním prvních komplexních znaků, ze kterých lze vyvodit první náčrt osobnosti pisatele. Tato závěrečná část může být někdy velice obtížná, zvláště pokud jsou vyvozené aspekty protichůdné. Některé znaky mohou značit pisatelovu introverzi a jiné extroverzi, proto je důležité, aby měl grafolog znalosti z oblasti psychologie osobnosti. Závěrečná syntéza není pouhým výčtem vlastností, ale zhotovením zprávy pro zadavatele rozboru, přičemž není vhodné sdělovat vše co je z rukopisu patrné.

4. PRAKTICKÁ ČÁST

4.1 Typy temperamentu

V průzkumné části se zaměříme na nejobecnější vlastnost psychické dynamiky, kterou je temperament. Tato charakteristika je vyvozená z citového ladění, vzrušivosti, odolnosti a trvalosti duševních dějů, která vyjadřuje vlastnosti emocionálního chování a prožívání.

Klasické typy temperamentu vytvořili dva řečtí lékaři, Hippokrates a Galenos ve 4. století př. n. l. a jejich popisem se psychologie inspiruje dodnes. Na základě pozorování objevili podstatné souvislosti psychických rysů. Čtyři klasické typy temperamentu jsou: sangvinik, melancholik, choleric a flegmatik. V dalším se zaměříme projev této základní psychologické charakteristiky v písmech pisatelů, kteří souhlasili z rozborem.

- **SANGVINIK**

Má přiměřeně silnou reaktivitu, je podnikavý, komunikativní, otevřený, rozhodný. Tempo jeho činnosti je rychlé, je schopen věnovat se několika činnostem současně. Dokáže se věnovat současně několika činnostem, ale spíše povrchně a nepříliš soustředěným způsobem. Je emocionálně stabilním extrovertem.

Projevy v písmu – písmo sangvinika je rychlejší se znaky pravoběžnosti, široké a plošné s většími délkovými rozdíly a výše umístěnými diakritickými znaménky. Písmo je relativně členité, se stoupajícími řádkami, široké a plošné.

- **CHOLERIK**

Je silně vzrušivý a reaguje impulzivně. Jeho zážitky mají sílu a hloubku. Rád překonává překážky, je bojovný a tvrdohlavý. Je neklidný a lehce vydrážditelný.

Projevy v písmu – jeho písmo je nerytmické, nepravidelné a jeho pravý sklon svědčí o jeho extrovertním ladění, ostré a mnohdy delší úvodní tahy upozorňují na jeho energii. Řádky bývají zpravidla kolísavé nebo stoupavé, objevují se tlakové bloky.

- **MELANCHOLIK**

Nevyhledává spory ani razantně neprosazuje své názory. Déle mu trvá než se začlení do kolektivu a přizpůsobí se novým podmínkám. Trpí pocity méněcennosti a úzkostností.

Projevy v písmu – jeho písmo je malé, s hubenými tvary, sklonem kolmým či levým. Pesimismus se projeví v klesajících řádcích a většími mezislovními mezerami, které vypovídají o odstupu od ostatních a nižší přizpůsobivosti. Slabý tlak a levoběžnost svědčí o introverzi a slabé energii melancholika.

- **FLEGMATIK**

Je málo vzrušivý, klidný, uzavřený, málo ovlivnitelný, ale schopný přizpůsobit se kolektivu. Tempo jeho činnosti je pomalé, ale vytrvalé. Je rozvážný, nerozhodný a bez větších životních ambicí. V oblibě má ustálený denní pořádek. Je málomluvný a jeho řeč je pomalá a nevýrazná.

Projevy v písmu – jeho písmo je pomalé a vyrovnané, střední velikosti s menšími délkovými rozdíly. Sklon je kolmý nebo mírně pravosklonný, tlak je silnější se zkrácenými koncovými tahy. Písmenka jsou zjednodušená a písmo je pomalejší.

4.2 Metodika grafologického rozboru

V praktické části porovnáваме četnosti a důležitosti v písmu a na jejich základě u čtyř pisatelů určíme, které temperamentové ladění je charakterizuje. Při rozboru je

velice důležitý systematický postup. Většina grafologů pracuje nejen s písmem, ale pro upřesnění nejasností využívá i dalších projektivních metod jakými jsou například BAUMTEST, kresba postavy nebo různé psychologické testy. Při interpretaci kresby stromu se používají stejné zákonitosti, které grafologové používají při grafologických rozborech. Výklad baumtestu nelze provádět mechanicky, ale v kontextu s celou kresbou, tak jako je tomu při rozboru písma. Nelze se zabývat pouze jednotlivými znaky, ale celými zákonitostmi.

- První fází je shromažďování rukopisů a co nejvíce informací od pisatelů, kteří s rozbořem souhlasili. Autorům rukopisů byl předložen také test na temperamentovou typologii, aby mohl být následně vyhodnocen a na jeho základě bylo možné získat o jednotlivých pisatelích ještě více potřebných informací.
- Po úplné evidenci znaků následuje vyhodnocování dominant rukopisů jakými jsou například sklon, velká terciální šíře (velké mezery mezi slovy) nebo tlakové bloky. U dominantních znaků určujeme jejich psychologické významy za účelem prvního seznámení se s rukopisem a vytvořením prvního náčrtu osobnosti.
- V další fázi rozboru provádíme systematické vyhodnocování jednotlivých grafologických znaků. Pravítkem a úhloměrem měříme hodnoty, které pak následně porovnáváme. Každý znak se v písmu musí vyskytnout minimálně pětkrát, aby mu mohl být přisouzen psychologický význam.
- V závěrečné fázi – syntéze – se zaměřujeme na celkové hodnocení osobnosti pisatele zejména na její strukturu a dynamiku. Soustředíme se také na předpoklady k práci, kterou pisatel vykonává, a také jeho nedostatky.

4.3 Praktické ukázky

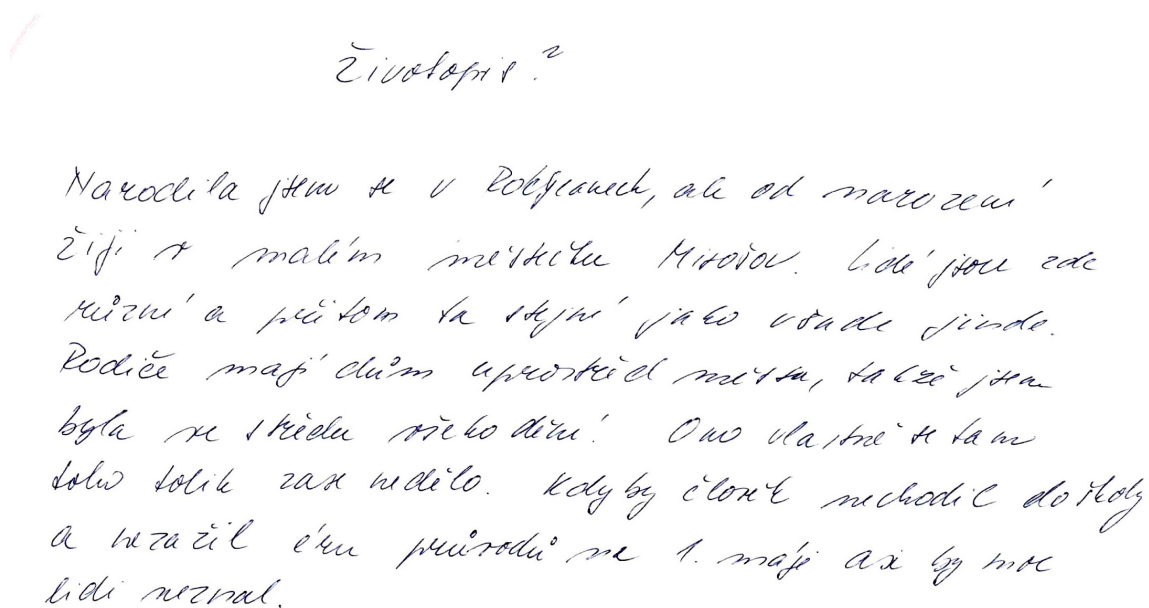
Ze všech grafologických rozborů, které autorka získala během své praxe při studiu grafologie, vybrala ukázky čtyř zmiňovaných temperamentových typů.

Jednotlivé grafologické rozbory jsou pro úplnost doplněny ještě tzv. baumtestem, neboli kresbou stromu, a testem na temperament. V následujících čtyřech oddílech předkládáme jednak grafologický rozbor čtyř typů temperamentu doplněný právě baumtestem. V příloze pak uvádíme jednotlivé testy temperamentů čtyř zkoumaných jedinců.

4.3.1 Sangvinik

Jako první uvádíme příklad písma sangvinika, konkrétně se jedná o ženu, ročník 1977, ucházející se o pozici referenta personálního oddělení.¹²⁵

Obrázek 1: Ukázka rukopisu – sangvinik.

Životopis²

Narodila jsem se v Dobrušce, ale od narození žiji v malém městečku Mirošov. Lidé jsou zde krásní a přitom se dávají jako včelky jinde. Rodiče mají dům uprostřed města, takže jsem byla se sestrou několikrát. Ono vlastně se tam toho toho tak udělo. Kdyby člověk nechodil do školy a nražil čtení přírodu se to máji až by moc lidí nezral.

Zdroj: Archiv autorky.

Pisatelka je inteligentní, má bystré myšlení, pozorovací talent. Získané informace umí uspořádat do systému, který si sama vytváří a bez problémů dodržuje. Má pořádek jak v myšlení, tak i kolem sebe. Často má potřebu něco okrašlovat, vytvářet

¹²⁵ Celý rukopis viz. Příloha A, baumtest viz. Příloha B, test temperamentu viz. Příloha C.

originální řešení. To se jí občas nepovede a je trochu trapná. Pod tím je ale vyšší schopnost podívat se na svět kolem sebe z různých pohledů, není strnulá, dobře se učí a poznává nové věci. Její psychické reakce jsou hodně rychlé, je pružná v myšlení i konání. Nachází rychlá řešení problémů, používá zkušenosti, ale nebojí se udělat i něco jinak, nově. Společenské normy a předpisy uznává a nemá problémy je v základu dodržovat. Nenechá se ale moc svazovat, je v rámci těchto norem svobodná, není konvenční.

Osobnost spěje ke zralosti i k nějaké vnější harmonii. Vnitřně zůstává trochu neuspořádaná, ale je to její vnitřní silou, která jí žene za dalšími a dalšími poznatky a prožitky. Má velmi rychlé reakce a ty nemohou být nikdy příliš uspořádané. Je impulzivní, dělá všechno hned, nebojí se být otevřená a nebojí se ani menších konfliktů, které pročistí atmosféru. Nepřetvařuje se, nepřemýšlí o nějaké diplomacii, řekne všechno tak, jak to cítí a může pak i narazit. Nedívá se nazpátek a tak za ní občas zůstává něco nedokončeno. Cítí, ale, že by měla zpomalit a trochu se usadit.

Předpoklady pro práci referenta personálního oddělení:

Dobře pochopí úkoly, naučí se nové věci. Je vstřícná, dokáže spolupracovat s ostatními. Umí si práci zorganizovat, určovat priority, umí hospodařit s časem. Je výkonná, udělá hodně práce, není líná ani pohodlná. Dobře komunikuje i s cizími lidmi, udržuje si určitou úroveň.

Nedostatky:

Nezdá se, že by se chtěla úplně usadit a tak pro ni nové zaměstnání může být zase jen přechodnou stanicí za spěním někam dál ve vlastním rozvoji. Občas něco přehlédne, měla by se naučit zpětné kontrole, méně chvátat.

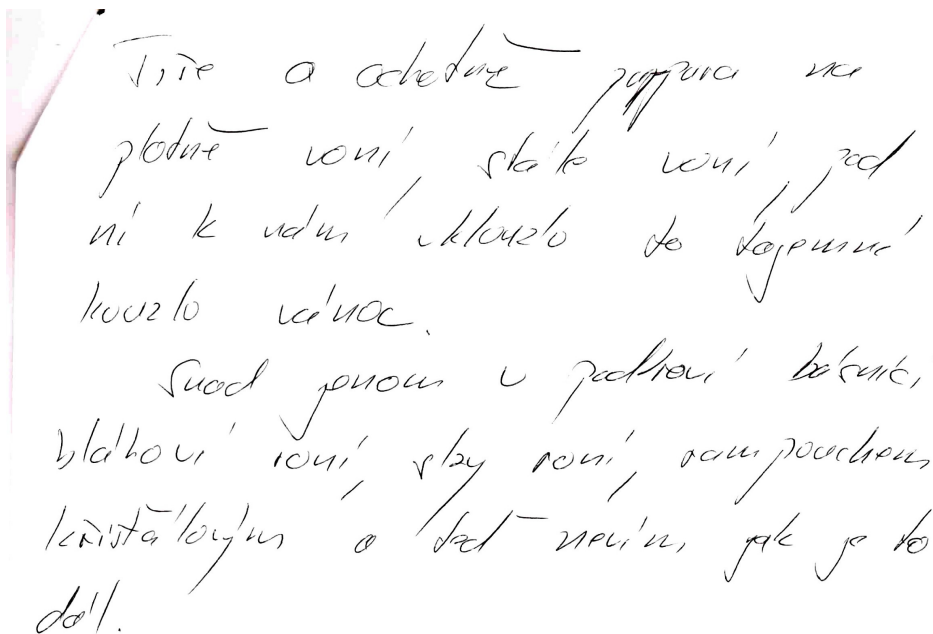
Závěry z kresby stromu:

Je samostatná, možná i s pocity osamělosti. Je vstřícná, ale zná své hranice, ne každému se otevírá. Umí se chovat i v nepříjemných situacích. Nějak jí mrzí, že období her a dětství skončilo. V současné době není šťastná, řeší něco důležitého z minulosti.

4.3.2 Cholerik

Druhým příkladem je písmo cholerika – muže, narozeného v roce 1965, který žádá o místo vedoucího skladu.¹²⁶

Obrázek 2: Ukázka rukopisu – cholerik.

Tiše a celkové papírů na
předmět vnitřní, stále vnitřní, před
ní k udání, které do tajemství
kouzlo udává.
Suad jistou v představi' b'čství
blatou' vnitřní, slzy vnitřní, oči p'ochous
krista'loj'us a dat vnitřní, jak je to
dál.

Zdroj: Archiv autorky.

Pisatel má podivné myšlenkové pochody, je málo konkrétní. Nestojí pevně na zemi, nevnímá realitu, nerespektuje ji ani u druhých a zahrává si s ní. Vypadá to možná vtipně, ale je těžké s ním rozumně hovořit o konkrétních věcech a řešit s ním problémy tohoto světa. Je otevřený, vtipný, má rychlé reakce. S tímto člověkem se nikdo nenudí, ale mnoha lidem může „lézt na nervy“ a to hodně. Jako by neslyšel, co mu druhý říká, odpovídá na něco jiného, vytváří si své fantazie, svůj svět. Těžko vnímá reálný čas. Má velmi rychlé psychické reakce, spoustu nápadů a netradičních řešení, umělecké sklony. Nerespektuje normy a předpisy, dělá si co chce a vůbec mu nevádí, že druzí lidé ho nechápou a nebo, že mají nějaká omezení, která by on měl respektovat.

¹²⁶ Celý rukopis viz. Příloha D, baumtest viz. Příloha E, test temperamentu viz. Příloha F.

Osobnost je v této formě dotvořená, jeho vývoj vede spíše k rozpadu, než k nějakému zvnitřnění. Je velmi citlivý, hlavně na svoji osobu, vnímá svět kolem sebe jako mnoho různých podnětů, které mu dávají další volnost ve vymýšlení podivností. Je to velký extrovert, který se nedokáže ani na chvíli zastavit a třeba se podívat, co svým chováním způsobil. Velmi rychle se žene kupředu, nezůstane u jedné věci, aby ji dokončil. Tančí životem, možná i opravdu, určitě je pohyblivý. Je hodně těžké mu porozumět a žít s ním.

Předpoklady pro práci vedoucího skladu:

Rychle reaguje na nastalou situaci, je pružný. Umí se rozhodovat podle momentální potřeby. Zachovává si přehled i ve stresových situacích, určuje rámcový systém.

Nedostatky:

Pořádek, řád a jeho dodržování jsou mu velmi vzdáleny. Nevidí skutečnost a momentální potřeby. Práce je až to poslední, co by mohl dělat – tu nechává druhým. Je to umělec, možná nedoceněný, který by možná chtěl rozhodovat, ale ostatní nebudou chápat, co vlastně chce a říká.

Závěry z kresby stromu:

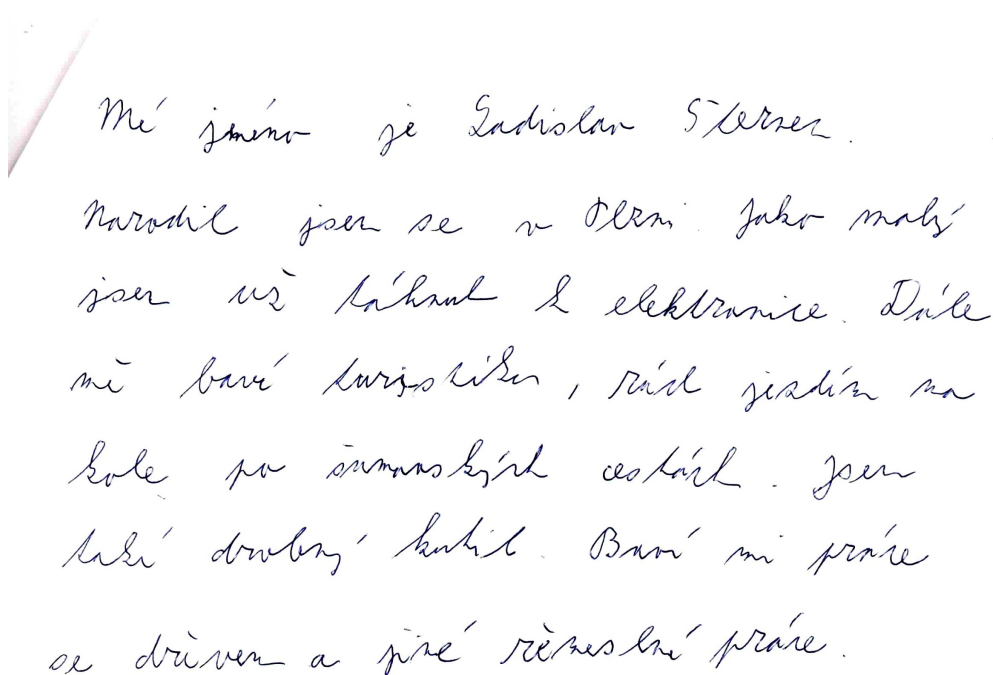
Celý svět se točí kolem jeho osoby, on sám je středem světa (možná i vesmíru). On sám nevnímá, co dělají a říkají druzí lidé, tančí si podle svého a požaduje, aby to druzí lidé přijímali. Předvádí se a určitě je zajímavý. Je to pouhá forma, uvnitř nemá nic.

4.3.3 Melancholik

Třetím temperamentovým typem, jehož písmo jsme podrobili grafologickému rozboru, je melancholik. Jedná se o muže, ročník 1968, který se uchází se o místo elektronika.¹²⁷

¹²⁷ Celý rukopis viz. Příloha G, baumtest viz. Příloha H, test temperamentu viz. Příloha I.

Obrázek 3: Ukázka rukopisu – melancholik.

Mé jméno je Ladislav Škvrer.
Narodil jsem se v Olomouci. Jako malý
jsem už káhal s elektronikou. Dále
mě baví křižáctví, rád jezdím na
kole po evropských cestách. Jsem
veliký dobrý kuchař. Baví mě práce
se dřívem a jiné řemeslné práce.

Zdroj: Archiv autorky.

Pisatel má převážně abstraktní a teoretické myšlení. Je hodně odtržený od konkrétního, materiálního světa. Většinu informací zpracovává odděleně od praxe, v praktickém světě se zdá ztracený. V rovině abstrakcí a teorií se dokáže úplně realizovat, hledá stále nové poznatky, zkoumá je z různých pohledů. Přes jeho vyjádření, se nezdá zvlášť zručný ani šikovný. Je to spíš jeho velké přání. Často utíká od skutečného světa do svých představ, ideálů a fantazií. Má smysl pro pořádek, ale jeho organizační schopnosti nejsou velké. Neurčuje priority, dělá všechno tak, jak to přijde a jak se mu právě chce. Je dobře vychovaný, někdy až moc dodržuje předpisy a normy, nebo o nich vůbec nic neví a vědět nechce. Je hodně svůj, může působit jako podivín.

Osobnost je nezralá a ke zralosti nespěje. Je vnitřně neharmonický, rozervaný, reaguje na vnější podněty přecitlivěle. Je hodně vnímavý k podprahovým podnětům, není možné předvídat, co udělá a řekne, je zvláštní, nekonformní, prostě svůj. Těžko nachází porozumění u druhých lidí, on sám je vnímá jako narušitele svého vnitřního světa. Není možné věřit všemu, co říká, i když on je o tom, co sděluje přesvědčený, má

svoji pravdu. Má vypěstovanu vůli, když se do něčeho zabere, je těžké ho vyrušit. Není pružný ani přizpůsobivý, musí mít prostor k tomu, co sám chce právě dělat. Podle dalších sdělení vůbec nechce mít nic společného s tímto ošklivým světem, má svůj, lepší a hodnější, kde je mu dobře.

Předpoklady pro práci elektronika:

Bude ho zajímat teoretická stránka všech zařízení, je schopen se učit nové věci, bádá nad schémata, zajímá se o všechny složité systémy. Dokáže si brát tuto práci domů, přijít na složité problémy. Neodejde od zadání, dokud ho nevyřeší. Je samostatný, nerozptyluje se, snaží se práci za každou cenu dokončit.

Nedostatky:

Není praktický, není to opravář. Pohybuje se pouze v rovinách teorií, málo komunikuje, je uzavřený. Nedokáže vysvětlit své duševní pochody druhým, je málo srozumitelný.

Závěry z kresby stromu:

Měl velmi přísnou výchovu, navenek dělá to, co se od něho chce. Nedospěl, zůstává dítětem, rád si hraje se svými hračkami (může to být elektronika nebo počítače). Je rád sám, i když se snaží o nějakou komunikaci. Nestojí v realitě, nemá kořeny, žije v abstraktním světě, který ho dostatečně uspokojuje. V současné době si dělá nějaké naděje do budoucna.

4.3.4 Flegmatik

Posledním, čtvrtým temperamentovým typem, jehož rukopis budeme analyzovat, je flegmatik. Jedná o mužv narozeného v roce 1986.¹²⁸

¹²⁸ Celý rukopis viz. Příloha J, baumtest viz. Příloha K, test temperamentu viz. Příloha L.

Obrázek 4: Ukázka rukopisu – flegmatik.

Ma' cesta na pokovor.
Ma' cesta na tento pokovor byla opravdu
Rajinova. Vyrazil jsem s dostatečným příhodným
především. Tenhle Štěpán je opravdu blábo od
Plzně. S ~~doménám~~ doménám, se příhodina bude
stavit jsem tedy vyrazil. Nechtěl jsem ale hledět.
Provo v centru města a navíc jsem po
selnici druhé třídy narazil na traktor. A traktor

Zdroj: Archiv autorky.

Pisatel má rozvinuté kombinační myšlení, inteligenci v oblasti vyššího průměru. Dokáže navazovat na už získané znalosti a z nich vyvozovat další. Může jít někdy až k překombinování - z prvního malého impulzu vyvodí všechny možné důsledky. Má pak menší možnost vidět případné změny a jiné informace. Má menší pozorovací schopnosti, ale o to větší schopnost logiky a vytvoření vlastních závěrů. Dobře se učí nové věci, má širší okruh zájmů, může cestovat, seznamovat se s novými lidmi. Přistupuje k novým věcem optimisticky, ale dlouho mu entuziasmus nevydrží. Je rychlý v psychických reakcích, touží stále po něčem novém, zajímavém a pak si říká, že už to všechno stejně zná. Umí si organizovat čas, ale neurčuje moc priority, dělá všechno hned, tak, jak to přichází. Společenské normy a předpisy se snaží dodržovat, podřídí se tlakům zvenku a zařadí vždy tak, aby nebyl moc nápadný.

Osobnost spěje k určité zralosti, má vůli pracovat i se sebou a zdokonalovat se. Není vnitřně vyrovnaný, je hodně citlivý a vnímavý k okolí a to přispívá k jeho výkyvům nálad a silnějšímu prožívání každé situace. Nemá moc energie na nějaký boj s okolím, snaží se každou situací proplout, naučil se diplomacii, vyhýbá se

sporům. Může působit neurčitě, nevyjadřuje se s definitivní platností, někdy není úplně srozumitelný pro druhé nebo dokáže své mínění zvrátit v pravý opak. Je připravený vytěžit z každé situace nějaké výhody pro sebe. Umí se podřídít, běžet v houfu. Často není spokojený s tím, co se děje, co dostává, ale neumí bojovat za nějakou změnu.

Předpoklady pro práci IT správce sítě:

Má technické myšlení, umí se orientovat v nových informacích, pochopí souvislosti. Je schopen se dále vzdělávat v oboru a aplikovat nové věci do praxe. Podřídí se autoritám, dělá, co je třeba. Je pracovitý, má vypěstovanou vůli a ovládnutí, dělá i to, co ho méně baví. Práci se snaží dokončit, přijít na podstatu problému. Dobře vychází s ostatními lidmi, nevyhledává spory, je komunikativní.

Nedostatky:

Nevyjadřuje se vždy přesně, neřekne svůj názor, snaží se unikát, aby nemusel řešit nějaké sporné situace. Když nebude cítit nad sebou dohled, může si v pracovní době hrát s tím, co ho baví (ale bojí se autorit a poslechne, když se mu bude něco vytýkat). Někdy si není moc jistý, potřebuje možnost porady od okolí.

Závěry z kresby stromu:

Je řemeslně zručný, má technické předpoklady. V oblasti myšlení je často zmatek, ale ví už, co asi chce a má vypěstovanou vůli k tomu, aby za svým cílem šel. Je hodně komunikativní, potřebuje lidi kolem sebe. Jen někdy uhýbá a neví, jak s nimi jednat. V dospívání byl nějaký problém s otcem nebo mužskými vzory. Řeší rozpor mezi potřebou lidí a obavami z konfliktů, neumí se k nim postavit čelem.

5. ZÁVĚR

Cílem této práce je pohlédnout na písmo od jeho vzniku jako na prostředek komunikace, a také jako na výraz osobnosti pisatele. V době svého vzniku bylo nejprve pouhým obrazem a trvalo mnoho století než získalo dnešní podobu. Písmo je formováno každou historickou etapou a dnešní věda nám umožňuje sledovat, jakou vývojovou cestou prošlo.

V písmu najdeme podobnost s architekturou, uměním i módou. Také dnešní písmo odráží touhu po zjednodušování a nástup počítačů. Písmo se stalo důležitou a nezbytnou součástí našeho života a jen těžko si dokážeme představit, že bylo dříve pouze výsadou „vyšší vrstvy“.

Šířením písma vznikl i nový jev – individuálnost rukopisu. V této práci chceme přiblížit metodu grafologie, která se touto individuálností zabývá. Přestože je grafologie věda, která se v jiných zemích vyučuje na vysokých školách, tak u nás svou kolébku nenalezla. Mnoho lidí nezná ani rozdíl mezi grafologií a písmostračením. Zatímco písmostračníci se zabývají stylizací, například když někdo falšuje podpis, tak grafolog zkoumá osobnost, která rukopis psala. Jejím hlavním předmětem je vztah mezi rukopisem pisatele a jejími psychosomatickými vlastnostmi.

Je důležité, aby grafolog, který vytváří analýzu rukopisu, měl nejen teoretické znalosti grafologie a psychologie, ale také zkušenosti, které formují jeho osobnost a psychiku. Grafolog musí přijmout rukopis jaký je, bez kritických poznámek, jedině tak se může do rukopisu vcítit.

Hlavní obory, ve kterých se grafologie uplatňuje, jsou personalistická činnost, zvláště výběr pracovních sil a jejich rozmisťování, osobní poradenství, terapeutická diagnostika, partnerské vztahy, pedagogicko-psychologické poradenství nebo kriminalistika. Samozřejmě existuje řada jiných oborů, ve kterých se grafologie využívá, a uplatnění psychologie rukopisu se neustále rozšiřuje. Také nároky na zkušenosti grafologů se neustále zvyšují, protože jejich práce zahrnuje rovněž odpovědnost za důsledky jejich práce. Aby grafolog mohl plnit svůj úkol, musí být často něčím víc než tím, kdo rukopis vyloží. Jeho porozumění základům psychoterapie

a psychopatologie je důležité natolik, aby mohl pisateli rukopisu poradit, případně doporučit příslušnou odbornou pomoc. Grafologické sdělení je velice osobní, proto je důležité navázat s pisatelem kontakt a vysvětlit mu obsah povahové expertízy.

Aby byl rozbor co nejpřesnější, musí znalec písma shromáždit co nejvíce informací o pisateli. Vybrali jsme pro tuto práci rukopisy čtyř temperamentově různých osobností a k nim přikládáme kresbu stromu a psychologický test. Rozbor pak porovnááme s testem a kresbou stromu, a tak si temperament pisatele ověřujeme *de facto* třikrát.

Písmo lze poměrně přesně hodnotit na základě měřitelných a popsitelných znaků. Při hodnocení písemného materiálu však musí grafolog uvést znaky ve vzájemném kontextu a ne pouze hodnotit jejich výčet.

6. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- ALDRED, C. *Akhenaten; Pharaoh of Egypt – a new study*. 1. vydání. London: Thames and Hudson, 1968.
- AL-SAID, S.F. – AL-MUNEEF, A.M. *Schriftkulturen*. 1. vydání. Riyadh: King Abdulaziz Public Library, 2004. ISBN 9960-9443-9-5.
- ASSMAN, J. *Egypt ve světle teorie kultury*. 1. vydání. Praha: OIKOYMENH, 1998. ISBN 80-86005-72-0.
- BARTONĚK, A. *Zlatá Egeis*. 1. vydání. Praha: Mladá fronta, 1969.
- BEČVÁŘOVÁ, M. *Zápis čísel v Evropě 500 – 1600* in KARFÍKOVÁ, L. – ŠÍR, Z. (eds.) *Číslo a jeho symbolika od antiky po renesanci*. 1. vydání. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003. ISBN 80-7325-018-7. s.161 – 173.
- BOTTÉRO, J. *Nejstarší náboženství: Mezopotámie*. 1. vydání. Praha: Academia, 2005. ISBN 80-200-1348-2.
- BURLAND, C.A. *Amerika před Kolumbem*. 1. vydání. Praha: Mladá fronta, 1975.
- ČAPKA, F. – SANTLEROVÁ, K. *Z dějin vývoje písma*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1998. ISBN 80-210-1792-9.
- HLAVÁČEK, I. – KAŠPAR, J. – NOVÝ, R. *Vademecum pomocných věd historických*. 2. vydání. Praha: H&H, 1994. ISBN 80-85467-47-X.
- HOŠEK, R. *Země bohů a lidí. Pohledy do řeckého dávnověku*. 1. vydání. Praha: Svoboda, 1972.
- JANZIN, M. – GÜNTNER, J. *Das Buch vom Buch. 5000 Jahre Buchgeschichte*. 2. vydání. Hannover: Schlütersuche, 1997. ISBN 3-87706-515-5.
- JEAN, G. *Písmo, paměť lidstva*. 1. vydání. Martin: Slováry, 1994. ISBN 80-7145-115-0
- JEŘÁBEK, J. *Grafologie: více než diagnostika osobnosti*. 5. vydání. Praha: Argo, 2003. ISBN 80-7203-524-X.
- KÉKI, B. *5000 let písma*. 1. vydání. Praha: Mladá fronta, 1984.

- KLOSOVÁ, M. *Vestibulum. Praktická učebnice latiny pro studující historických oborů*. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, 1999. ISBN 80-86039-68-4.
- KULKA, J. *Grafologie: systém a technické termíny*. 1. vydání. Brno: Arcana, Econ, 2001. ISBN 80-86433-02-1
- LANZ, B. – NĚMEČEK, Z. *Písmo v propagaci*. 1. vydání. Praha: Merkur, 1974
- MORLEY, S.G. *Mayové*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1977
- OPPENHEIM, A.L. *Starověká Mezopotámie*. 1. vydání. Praha: Academia, 2001. ISBN 80-200-0749-0
- SCHÖNFELD, V. *Učebnice vědecké grafologie pro začátečníky*. 4. vydání. Praha: Elfa, 2007. ISBN 978-80-86439-10-5
- VACHALA, B. *Staří Egypťané*. 1. vydání. Praha: Libri, 2001. ISBN 80-7277-060-8
- VAILLANT, G.C. *Aztekové*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1974
- VELIČKOVÁ, H. *Grafologie – cesta do hlubin duše*. 1. vydání. Praha: Academia, 2002. ISBN 80-200-0931-0
- WALLIS BUDGE, E.A. *Egyptian Language*. 8. vydání. New York: Dover Publications, 1983. ISBN 0-486-21394-3
- WEINREB, F. *Symbolika biblického jazyka*. 1. vydání. Praha: Herrmann & synové, 1995
- WHEELER, M. *Dávná civilizace v údolí Indu*. 1. vydání. Praha: Mladá fronta, 1973
- ŽÁBA, Z. *Tesáno do kamene, psáno na papyrus*. 1. vydání. Praha: Svoboda, 1968
- ŽIVNÝ, P. *Co může říci písmo: kapitoly z grafologie*. 1. vydání. Praha: Horizont, 1991. ISBN 80-7012-056-8

7. SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Ukázka rukopisu – sangvinik.....	51
Obrázek 2: Ukázka rukopisu – choleric.....	53
Obrázek 3: Ukázka rukopisu – melancholik.....	55
Obrázek 4: Ukázka rukopisu – flegmatik.....	57

8. SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA A – Rukopis sangvinika.....	I
PŘÍLOHA B – Baumtest sangvinika.....	II
PŘÍLOHA C – Test temperamentu sangvinika.....	III
PŘÍLOHA D – Rukopis cholerika.....	IV
PŘÍLOHA E – Baumtest cholerika.....	V
PŘÍLOHA F – Test temperamentu cholerika.....	VI
PŘÍLOHA G – Rukopis melancholika.....	VII
PŘÍLOHA H – Baumtest melancholika.....	VIII
PŘÍLOHA I – Test temperamentu melancholika.....	IX
PŘÍLOHA J – Rukopis flegmatika.....	X
PŘÍLOHA K – Baumtest flegmatika.....	XI
PŘÍLOHA L – Test temperamentu flegmatika.....	XII

PŘÍLOHA A – Rukopis sangvinika

Životopis?

Narodila jsem se v Poljanech, ale od narození žiji v malém městečku Hirova. Lidi jsou zde různí a přitom se děje jako u nás jinde. Rodiče mají dům uprostřed města, takže jsem byla se škola nahoře. Ono vlastně se tam toho tolik zkrátka nevidí. Kdyby člověk nechtěl do školy a hrál si s přírodou se 1. máji až by měl lidi poznat.

Po všech strastech a slastech studia na základní škole jsem vyšla za hranice města poznávat svět. Měly poměrně mělké studium škola v Poljanech a až potom velkoměsto. Po první návštěvě Bano a Praha až do doby, kdy jsem vyšla, se ohradila plati "vůde dobře, doma nejlepší". Dnes jsem přesvědčena, že když mám štěstí hodinu do práce, svou práci celý den s lidmi, kteří se mě pozvaná a potom se zkrátka hodinu vrátit, a pro mě nejlepší je, že se mám kam vrátit. A ta má učitelka je také malá, se svým svým problémem. Mnohokrát když už jsem se vrátila z Prahy a profka Terbor nebo byla za Prahou, jsem si říkala: "je to dobře", už jsem skoro doma.

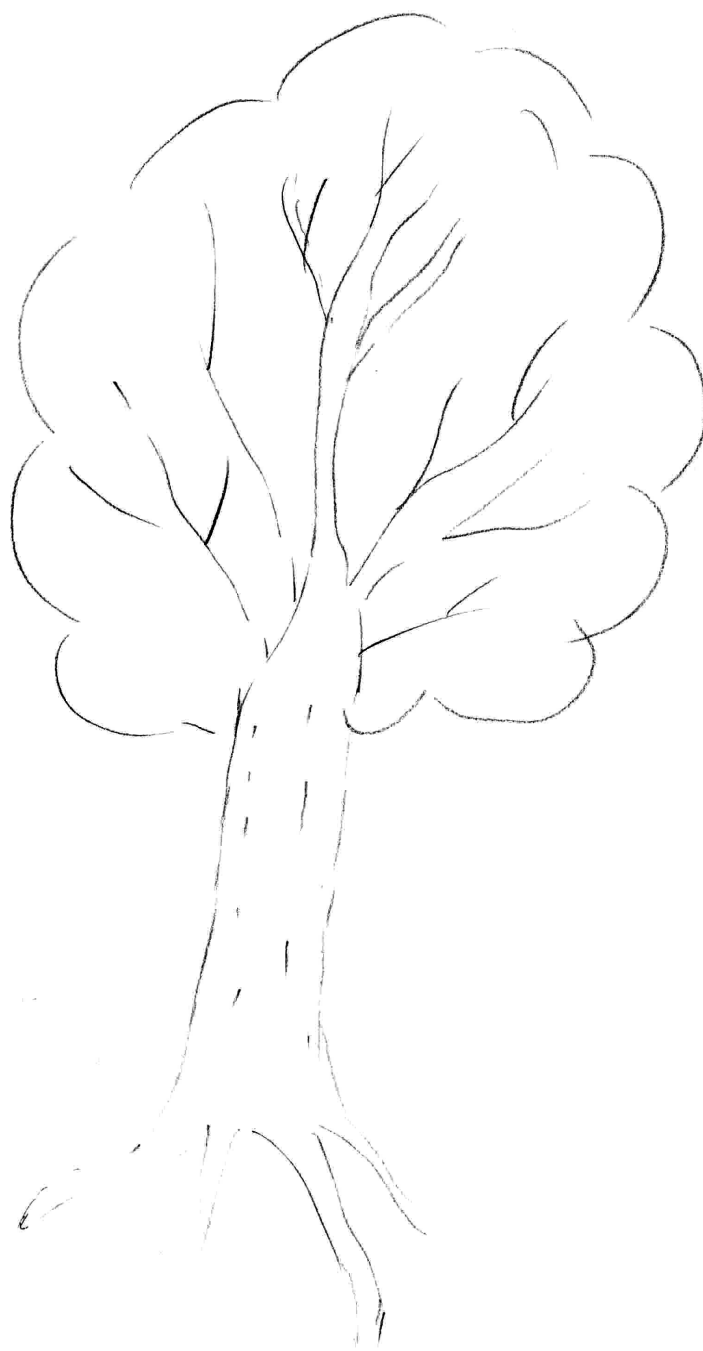
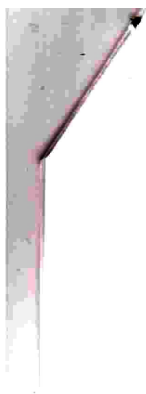
A co dál život přinese, jaká bude nová práva, jaká bude lidi a m' a nebo i s kým? ... myslím, ale vždy do budu s tím domem hořet.

Ať se jedná ještě na vaši čtu být s dítětem, nebo dům se zkrátka, přem a spoustou práva. Hlavně je, kde se cítíte být doma.

Příjemný pěkný den a blaho domů.

Seznamím s grafologickým zobrazením Taha

PŘÍLOHA B – Baumtest sangvinika

Soukterim i grafologickim rozbram Fak

PŘÍLOHA C – Test temperamentu sangvinika

TEMPERAMENT

Instrukce : za každou kladnou odpověď počítejte 1 bod

T1 : ① jste úspěšný, 2. vznětlivý, ③ netrpělivý, ④ přímočarý ve vztahu k ostatním lidem, 5. rozhodný a iniciativní, 6. neústupný, ⑦ pohotový v hádce, ⑧ pracujete nárazově, nesystematicky, ⑨ máte sklon riskovat, 10. jste urážlivý, ⑪ mluvíte rychle, zaníceně, s častými změnami intonace, 12. jste nevyrovnaný a máte sklon k prchlivosti, 13. jste agresivní rváč, ⑭ nesnášíte nedostatky, ⑮ máte výraznou mimiku, ⑯ jste schopen jednat a rozhodovat se rychle, ⑰ neustále tihnete k novému, 18. máte prudké, trhavé pohyby, ⑲ jste houževnatý při dosahování vytyčeného cíle. 20. máte sklon ke změnám nálady ???

11x

T2 : ① jste veselý a optimistický, ② energický a podnikavý, ③ často nedovedete započatou věc až do konce, ④ máte sklon podceňovat sám sebe, ⑤ jste schopen rychle si osvojit nové, 6. jste nestálý v zájmech a náklonnostech, ⑦ lehce prožíváte neúspěchy a nepříjemnosti, ⑧ snadno se přizpůsobujete různým podmínkám, ⑨ se zápalem se pouštíte do čehokoli nového, ⑩ rychle zchladnete, když vás něco přestane zajímat, 11. rychle se zapojujete do nové práce a umíte se snadno přeorientovat z jedné práce na druhou, ⑫ těžce snášíte jednotvárnou, všední, velkou trpělivost vyžadující práci, ⑬ jste společenský a laskavý, necítíte se před lidmi, které vidíte poprvé, stísněně, ⑭ jste odolný a praceschopný, ⑮ mluvíte hlasitě, rychle, zřetelně, používáte při tom živých gest a výrazné mimiky, ⑯ dokážete se ovládnout i v neočekávané, složité situaci, 17. máte vždy dobrou náladu, ⑰ rychle usínáte a snadno se probouzíte, 19. jste často nesoustředěný, rozhodujete se ukvapeně, ⑲ máte sklon klouzat po povrchu, vytriflovat se od práce ???

16x

T3 : 1. jste klidný a chladnokrevný, 2. důsledný a rozvázný, 3. opatrný a obezřelý, 4. umíte čekat, 5. jste spíše mlčenlivý, 6. máte klidnou, rovnoměrnou řeč s přestávkami, bez prudce vyjádřených emocí, bez gestikulace a mimiky, 7. jste zdrženlivý a trpělivý, 8. co jednou začnete, to dokončíte, 9. neplýtváte silami, 10. přísně dodržujete životní a pracovní rozvrh, který jste si vypracoval, 11. snadno potlačujete náhlá vzplanutí, ⑫ jste málo přístupný chvále a pokárání, ⑬ dobohosrděčný, jizlivosti na svou adresu přijímáte shovívavě, 14. stálý ve svých vztazích, 15. pomalu se zapojujete do práce a přeorientováváte na jinou činnost, 16. chováte se ke všem stejně, 17. máte ve všem rád přesnost a pořádek, 18. těžko se přizpůsobujete nové situaci, 19. je vám vlastní sebekázeň, sebeovládání, 20. jste stálý ve svých zájmech

2x

T4 : 1. jste plachý a ostýchavý, 2. v nové situaci ztrácíte hlavu, 3. dělá vám potíže navázat kontakt s neznámými lidmi, 4. nevěříte ve své síly, 5. snadno snášíte samotu, 6. při neúspěších cítíte skleslost a rozpaky, 7. máte sklon uzavírat se sám do sebe, 8. rychle se unavíte, 9. mluvíte slabou, tichou řečí, jež někdy přechází do šepotu, 10. mimoděk se přizpůsobujete charakteru toho, s nímž rozmlouváte, 11. jste vnímavý až k slzám, 12. neobyčejně přístupný chvále a pokárání, ⑬ máte vysoké nároky na sebe a lidi kolem vás, 14. jste náchylný k podezřívavosti a k přehnaným obavám, 15. jste chorobně citlivý a snadno zranitelný, 16. nadměrně urážlivý, 17. uzavřený a nespolečenský, s nikým se nedělíte o své myšlenky, 18. málo aktivní a nesmělý, 19. bez reptání pokorný, 20. snažíte se vyvolat soucit a pomoc ostatních ???

1x

VZOREC TEMPERAMENTU

% Ch % S % F % M

T = T1.100 / C + T2.100 / C + T3.100 / C + T4.100 / C , kde C = T1 + T2 + T3 + T4

PŘÍLOHA D – Rukopis cholerika

Tiše a ochotně poptává na
plodně vni, stáke vni, pod
ni k udus kuzlo do kuzum
kuzlo vnuce.

Suod prou v paktou' kakti
blatou' vni, slzy vni, sam poudou
kristalou' a dat vni, jak je to
dell.

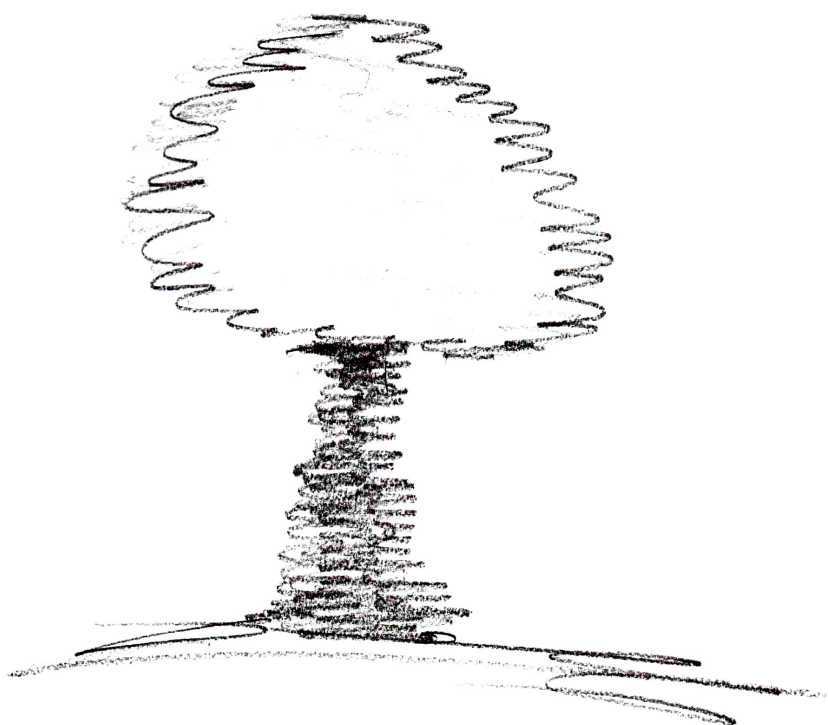
Poumi a sardal se pouditě -
- vekt vni vrtitko sardal
nez byt slopy v Groudo.

At vnuce vnuce dani dal Jali'u
a kolat Roucou.

Kidne' poudit' vnuce' sardal,
vnuce' moy' rok a v vnuce
vnuce' dani.

Sardal vnuce' s poudit' vnuce' sardal,

PŘÍLOHA E – Baumtest cholerika

Sedibokatus e gradobgichyus veaboreu

PŘÍLOHA F – Test temperamentu cholerika

TEMPERAMENT

Instrukce : za každou kladnou odpověď počítejte 1 bod

T1 : ~~X~~ jste uspěchaný, ~~X~~ vznětlivý, ~~X~~ netrpělivý, 4. přímočarý ve vztahu k ostatním lidem, 5. rozhodný a iniciativní, 6. neústupný, ~~X~~ pohotový v hádce, 8. pracujete nárazově, nesystematicky, ~~X~~ máte sklon riskovat, 10. jste urážlivý, ~~X~~ mluvíte rychle, zaníceně, s častými změnami intonace, ~~X~~ jste nevyrovnaný a máte sklon k prchlivosti, 13. jste agresivní rváč, ~~X~~ nesnášíte nedostatky, ~~X~~ máte výraznou mimiku, 16. jste schopen jednat a rozhodovat se rychle, 17. neustále tihnete k novému, ~~X~~ máte prudké, trhavé pohyby, ~~X~~ jste houževnatý při dosahování vytyčeného cíle, ~~X~~ máte sklon ke změnám nálady ???

T2 : 1. jste veselý a optimistický, ~~X~~ energický a podnikavý, 3. často nedovedete započatou věc až do konce, 4. máte sklon podceňovat sám sebe, ~~X~~ jste schopen rychle si osvojit nové, 6. jste nestálý v zájmech a náklonnostech, 7. lehce prožíváte neúspěchy a nepříjemnosti, 8. snadno se přizpůsobujete různým podmínkám, 9. se záplem se pouštíte do čehokoli nového, 10. rychle zchladnete, když vás něco přestane zajímat, 11. rychle se zapojujete do nové práce a umíte se snadno přeorientovat z jedné práce na druhou, ~~X~~ těžce snášíte jednotvárnou, všední, velkou trpělivost vyžadující práci, 13. jste společenský a laskavý, necítíte se před lidmi, které vidíte poprvé, stísněně, 14. jste odolný a praceschopný, ~~X~~ mluvíte hlasitě, rychle, zřetelně, používáte při tom živých gest a výrazné mimiky, 16. dokážete se ovládnout i v neočekávané, složité situaci, 17. máte vždy dobrou náladu, 18. rychle usínáte a snadno se probouzíte, 19. jste často nespoisředěný, rozhodujete se ukvapeně, 20. máte sklon klouzat po povrchu, vyhíbovat se od práce ???

T3 : 1. jste klidný a chladnokrevný, 2. důsledný a rozvážný, 3. opatrný a obezřelý, 4. umíte čekat, 5. jste spíše mlčenlivý, 6. máte klidnou, rovnoměrnou řeč s přestávkami, bez prudce vyjádřených emocí, bez gestikulace a mimiky, 7. jste zdrženlivý a trpělivý, 8. co jednou začnete, to dokončíte, 9. neplýtváte silami, 10. přísně dodržujete životní a pracovní rozvrh, který jste si vypracoval, 11. snadno potlačujete náhlá vzplanutí, ~~X~~ jste málo přístupný chvále a pokárání, 13. dobrosrdečný, jizlivosti na svou adresu přijímáte shovívavě, 14. stálý ve svých vztazích, 15. pomalu se zapojujete do práce a přeorientováváte na jinou činnost, 16. chováte se ke všem stejně, 17. máte ve všem rád přesnost a pořádek, 18. těžko se přizpůsobujete nové situaci, 19. je vám vlastní sebekázeň, sebeovládání, 20. jste stálý ve svých zájmech

T4 : 1. jste plachý a ostýchavý, 2. v nové situaci ztrácíte hlavu, 3. dělá vám potíže navázat kontakt s neznámými lidmi, 4. nevěříte ve své síly, 5. snadno snášíte samotu, 6. při neúspěších cítíte skleslost a rozpaky, 7. máte sklon uzavírat se sám do sebe, 8. rychle se unavíte, 9. mluvíte slabou, tichou řečí, jež někdy přechází do šepotu, 10. mimoděk se přizpůsobujete charakteru toho, s nímž rozmlouváte, 11. jste vnímavý až k slzám, 12. neobyčejně přístupný chvále a pokárání, 13. máte vysoké nároky na sebe a lidi kolem vás, 14. jste náchylný k podezřívavosti a k přehnaným obavám, 15. jste chorobně citlivý a snadno zranitelný, 16. nadmíru urážlivý, 17. uzavřený a nespolečenský, s nikým se nedělíte o své myšlenky, 18. málo aktivní a nesmělý, 19. bez reptání pokorný, 20. snažíte se vyvolat soucit a pomoc ostatních ???

VZOREC TEMPERAMENTU

% Ch % S % F %M

 $T = T1.100 / C + T2.100 / C + T3.100 / C + T4.100 / C$, kde $C = T1 + T2 + T3 + T4$

PŘÍLOHA G – Rukopis melancholika

Mé jméno je Ladislav Škvrer.
Narodil jsem se v Olomouci. Jako malý
jsem už káhal s elektronikou. Dále
mi baví turistika, rád jezdím na
kole po sumarských cestách. Jsem
velký dobrý kuchař. Baví mi práce
se dřívem a jiné řemeslné práce.
V dřívější době se aktivně věnuji elektronice
programování. Zajímal se o nové technologiie
studuji nové integrované obvody, jejich
využití a vývoj. Dříve na těchto věcech
mi přinášelo uspokojení a radost. Nejlepší
poměrně je když člověk uplatní své
koníčky a zkušenosti.

5/11/1.

sondován a genetologickým rozborem

PŘÍLOHA H – Baumtest melancholika

sonklován R grabalovická roslina 8/2 1

PŘÍLOHA I – Test temperamentu melancholika

TEMPERAMENT

Instrukce : za každou kladnou odpověď počítejte 1 bod

T1 : 1. jste uspěchaný, 2. vznětlivý, 3. netrpělivý, 4. přímočarý ve vztahu k ostatním lidem, 5. rozhodný a iniciativní, 6. neústupný, 7. pohotový v hádce, 8. pracujete nárazově, nesystematicky, 9. máte sklon riskovat, 10. jste urážlivý, 11. mluvíte rychle, zaníceně, s častými změnami intonace, 12. jste nevyrovnaný a máte sklon k prchlivosti, 13. jste agresivní rváč, 14. nesnášíte nedostatky, 15. máte výraznou mimiku, 16. jste schopen jednat a rozhodovat se rychle, 17. neustále tíhnete k novému, 18. máte prudké, trhavé pohyby, 19. jste houževnatý při dosahování vytyčeného cíle, 20. máte sklon ke změnám nálady ???

T2 : 1. jste veselý a optimistický, 2. energický a podnikavý, 3. často nedovedete započatou věc až do konce, 4. máte sklon podceňovat sám sebe, 5. jste schopen rychle si osvojit nové, 6. jste nestálý v zájmech a náklonnostech, 7. lehce prožíváte neúspěchy a nepříjemnosti, 8. snadno se přizpůsobujete různým podmínkám, 9. se záplem se pouštíte do čehokoli nového, 10. rychle zchladnete, když vás něco přestane zajímat, 11. rychle se zapojujete do nové práce a umíte se snadno přeorientovat z jedné práce na druhou, 12. těžce snášíte jednotvámou, všední, velkou trpělivost vyžadující práci, 13. jste společenský a laskavý, necítíte se před lidmi, které vidíte poprvé, stísněně, 14. jste odolný a praceschopný, 15. mluvíte hlasitě, rychle, zřetelně, používáte při tom živých gest a výrazné mimiky, 16. dokážete se ovládnout i v neočekávané, složité situaci, 17. máte vždy dobrou náladu, 18. rychle usínáte a snadno se probouzíte, 19. jste často nesoustředěný, rozhodujete se ukvapeně, 20. máte sklon klouzat po povrchu, vytrhovat se od práce ???

T3 : 1. jste klidný a chladnokrevný, 2. důsledný a rozvázný, 3. opatrný a obezřelý, 4. umíte čekat, 5. jste spíše mlčenlivý, 6. máte klidnou, rovnoměrnou řeč s přestávkami, bez prudce vyjádřených emocí, bez gestikulace a mimiky, 7. jste zdrženlivý a trpělivý, 8. co jednou začnete, to dokončíte, 9. neplytváte silami, 10. přísně dodržujete životní a pracovní rozvrh, který jste si vypracoval, 11. snadno potlačujete náhlá vzplanutí, 12. jste málo přístupný chvále a pokárání, 13. dobrosrdečný, jizlivostí na svou adresu přijímáte shovívavě, 14. stálý ve svých vztazích, 15. pomalu se zapojujete do práce a přeorientoaváte na jinou činnost, 16. chováte se ke všem stejně, 17. máte ve všem rád přesnost a pořádek, 18. těžko se přizpůsobujete nové situaci, 19. je vám vlastní sebekázeň, sebeovládání, 20. jste stálý ve svých zájmech

T4 : 1. jste plachý a ostýchavý, 2. v nové situaci ztrácíte hlavu, 3. dělá vám potíže navázat kontakt s neznámými lidmi, 4. nevěříte ve své síly, 5. snadno snášíte samotu, 6. při neúspěších cítíte skleslost a rozpaky, 7. máte sklon uzavírat se sám do sebe, 8. rychle se unavíte, 9. mluvíte slabou, tichou řečí, jež někdy přechází do šepotu, 10. mimoděk se přizpůsobujete charakteru toho, s nímž rozmlouváte, 11. jste vnímavý až k slzám, 12. neobyčejně přístupný chvále a pokárání, 13. máte vysoké nároky na sebe a lidi kolem vás, 14. jste náchylný k podezřívavosti a k přehnaným obavám, 15. jste chorobně citlivý a snadno zranitelný, 16. nadměru urážlivý, 17. uzavřený a nespolečenský, s nikým se nedělíte o své myšlenky, 18. málo aktivní a nesmělý, 19. bez reptání pokorný, 20. snažíte se vyvolat soucit a pomoc ostatních ???

VZOREC TEMPERAMENTU

% Ch

% S

% F

%M

$$T = T1.100 / C + T2.100 / C + T3.100 / C + T4.100 / C, \text{ kde } C = T1 + T2 + T3 + T4$$

PŘÍLOHA J – Rukopis flegmatika

Ma' cesta na pokovor.

Ma' cesta na tento pokovor byla opravdu
kejinova. Vyrazil jsem s dostatečným příhodinovým
předstihem. Venise Klenovic je opravdu blízko ad
Plavni. S ~~dominim~~ dominim, se příhodina bude
stavit jsem tedy vyrazil. Nechtel jsem ale hudejší
povor v centru mesta a navíc jsem po
silnici druhé třídy narazil na traktor. A traktor
jsem nemohl předjet, jelikož se jednalo, jak jsem již
uvlil, o „silnici“ druhé třídy. Silnice byla velice
úzká a nepřílišná, plná děr a různých nerovností.
Dorazil jsem tedy na pokovor s cca minutovým
zpožděním. Paní, se kterou jsem pokovorem prokázal
byla velice milá a příjemná. O práci mám
veliký zájem a rád bych byl, kdyby mě přijali.
Uvidím. Zájem má velice malý, vím si se to
rečví. Určitě přistě si dám ještě o něco větší
rezervu a situaci nebudu podceňovat.

СОУНКАСИМ С УРАФОЛОНИЧУМ РОЗБОРГОМ ШИ

PŘÍLOHA K – Baumtest flegmatika

SOUTIASÍM S GRAFOLOGIČNÝM ROZBOROM Šlh

PŘÍLOHA L – Test temperamentu flegmatika

TEMPERAMENT

Instrukce : za každou kladnou odpověď počítejte 1 bod

T1 : 1. jste úspěšný, 2. vznětlivý, 3. netrpělivý, 4. přímočarý ve vztahu k ostatním lidem, 5. rozhodný a iniciativní, 6. neústupný, 7. pohotový v hádce, 8. pracujete nárazově, nesystematicky, 9. máte sklon riskovat, 10. jste urážlivý, 11. mluvíte rychle, zaníceně, s častými změnami intonace, 12. jste nevyrovnaný a máte sklon k prochlivosti, 13. jste agresivní rváč, 14. nesnášíte nedostatky, 15. máte výraznou mimiku, 16. jste schopen jednat a rozhodovat se rychle, 17. neustále tihnete k novému, 18. máte prudké, trhavé pohyby, 19. jste houževnatý při dosahování vytyčeného cíle. 20. máte sklon ke změnám nálady ??? 1x

T2 : 1. jste veselý a optimistický, 2. energický a podnikavý, 3. často nedovedete započatou věc až do konce, 4. máte sklon podceňovat sám sebe, 5. jste schopen rychle si osvojit nové, 6. jste nestálý v zájmech a náklonnostech, 7. lehce prožíváte neúspěchy a nepříjemnosti, 8. snadno se přizpůsobujete různým podmínkám, 9. se záplem se pouštíte do čehokoli nového, 10. rychle zchladnete, když vás něco přestane zajímat, 11. rychle se zapojujete do nové práce a umíte se snadno přeorientovat z jedné práce na druhou, 12. těžce snášíte jednotvárnou, všední, velkou trpělivost vyžadující práci, 13. jste společenský a laskavý, necítíte se před lidmi, které vidíte poprvé, stísněně, 14. jste odolný a přesochopný, 15. mluvíte hlasitě, rychle, zřetelně, používáte při tom živých gest a výrazné mimiky, 16. dokážete se ovládnout i v neočekávané, složité situaci, 17. máte vždy dobrou náladu, 18. rychle usínáte a snadno se probouzíte, 19. jste často nespoistředěný, rozhodujete se ukvapeně, 20. máte sklon klouzat po povrchu, vyhýbat se od práce ??? 1x

T3 : 1. jste klidný a chladnokrevný, 2. důsledný a rozvážný, 3. opatrný a obezřelý, 4. umíte čekat, 5. jste spíše mlčenlivý, 6. máte klidnou, rovnoměrnou řeč s přestávkami, bez prudce vyjádřených emocí, bez gestikulace a mimiky, 7. jste zdrženlivý a trpělivý, 8. co jednou začnete, to dokončíte, 9. neplýtváte silami, 10. přísně dodržujete životní a pracovní rozvrh, který jste si vypracoval, 11. snadno potlačujete náhlá vzplanutí, 12. jste málo přístupný chvále a pokárání, 13. dobrosrdečný, jizlivosti na svou adresu přijímáte shovívavě, 14. stálý ve svých vztazích, 15. pomalu se zapojujete do práce a přeorientováváte na jinou činnost, 16. chováte se ke všem stejně, 17. máte ve všem rád přesnost a pořádek, 18. těžko se přizpůsobujete nové situaci, 19. je vám vlastní sebekázeň, sebeovládání, 20. jste stálý ve svých zájmech 9x

T4 : 1. jste plachý a ostýchavý, 2. v nové situaci ztrácíte hlavu, 3. dělá vám potíže navázat kontakt s neznámými lidmi, 4. nevěříte ve své síly, 5. snadno snášíte samotu, 6. při neúspěších cítíte skleslost a rozpaky, 7. máte sklon uzavírat se sám do sebe, 8. rychle se unavíte, 9. mluvíte slabou, tichou řečí, jež někdy přechází do šepotu, 10. mimoděk se přizpůsobujete charakteru toho, s nímž rozmlouváte, 11. jste vnímavý až k slzám, 12. neobyčejně přístupný chvále a pokárání, 13. máte vysoké nároky na sebe a lidi kolem vás, 14. jste náchylný k podezřívavosti a k přehnaným obavám, 15. jste chorobně citlivý a snadno zranitelný, 16. nadměru urážlivý, 17. uzavřený a nespolečenský, s nikým se nedělíte o své myšlenky, 18. málo aktivní a nesmělý, 19. bez reptání pokorný, 20. snažíte se vyvolat soucit a pomoc ostatních ??? 3x

VZOREC TEMPERAMENTU

% Ch % S % F % M

 $T = T1.100 / C + T2.100 / C + T3.100 / C + T4.100 / C$, kde $C = T1 + T2 + T3 + T4$

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Lucie Lemonová

Obor: Sociální a masová komunikace

Forma studia: bakalářské kombinované studium

Název práce: Pohled na písmo od počátku jeho vzniku jako na prostředek komunikace

Rok: 2012

Počet stran textu bez příloh: 52

Celkový počet stran příloh: 12

Počet titulů české literatury a pramenů: 30

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: 0

Počet internetových zdrojů: 1

Vedoucí práce: